

ГОД XII

ЛІСТАПАД - СЪНЕЖАНЬ

№ 87

1964

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

ДВУМЕСЯЧНЫ ЧАСАЛІС БЕЛАРУСКАЕ РЭЛІГІЙНАЕ ДУМКІ

ON GOD'S HIGHWAY

Year XII

November - December

№ 87

1964

MARIAN HOUSE, HOLDEN AVE., LONDON, N. 12
ENGLAND

ПАДПІСКА «ВОЖЫМ ШЛЯХАМ» НА 1964 г.:
У Задзіночаных Штатах Амерыкі — 3 даляры,
У Вялікабрытаніі — 18 шылінгай.
У іншых краінах у суме раўнаважнай 18 англ. шыл.

ЧАСАПІС МОЖНА ЗАКАЗЫВАЦЬ:

У Задзіночаных Штатах:
Mr. Antony Bielenis, 2042 W. St. Paul Ave, Chicago 47,
Illinojs, USA.
Mr. B. Danilovich 303 Hovard Str., New Brunswick,
New Jersey, USA.
Mr. G. Gosciejew, 3416, W. 49-th Str. Cleveland 2,
Ohio, USA.
Mr. Ch. Najdziuk, 833 N. Coronado Str. Los Angeles,
Calif, USA.
Mrs. J. Kachanovska, 8 St. Mark's Pl. New York, N. Y.,
USA.

У Канадзе:
Mr. Pituška, 31 Noble Str., Toronto, Ont. Canada.

У Нямеччыне:
Mgr. Ul. Salaviej, 892 Schongau/Lech, Städt. Altersheim,
W. Germany.

УВАГА: Да ўсіх беларускіх выдавецтваў зверта-
емся з просьбай прысылаць у нашу Рэдакцыю свае
выданыні газетаў, часапісаў, друкаў. Мы будзем
сystэматычна змяшчаць іхні агляд і даваць ре-
цензіі.

Матар'ялы прызначаны да друку ў нашым часа-
пісе слаць на адрас:

Rev. J. Hermanovič, MARIAN HOUSE,
HOLDEN AVENUE, LONDON, N. 12. Gt. Britain.

З ІМЕСТ

Голос Беларускага Біскупа на Экумэнічным Саборы	1
А. Н. — Беларусы ў Грэцкай Калегіі	5
А. Н. — Сьпісак Беларускіх студэнтаў у Грэцкай Калегіі	8
Папа Ян XXIII і яго апошняя Энцыкліка	12
а. Язэп Гэрмановіч — Mae Прыяцелі (ўспаміны)	14
Вінцук Адважны — на магілу Свяяка	16
III Сесія Ватыканскага Сабору	17
Эўхарыстычны Кангрэс у Індыі	23
а. А. — Наш дар	24
Весткі са съвету	25
Вінцук Адважны — Байкі (паводле Крылова)	28
Лісты ў Рэдакцыю	29
Залатыя думкі	30
Абвестка — Да ведама ўсіх Беларусаў	31
З беларускай прэзы; жарты; лекцыі геаграфіі	32

БОЖЫМ ШЛЯХАМ

Год. XII

ЛІСТАПАД-СЪНЕЖАНЬ

№ 87

РЭДАКЦЫЯ «БОЖЫМ ШЛЯХАМ»
ВІТАЕ ДАРАГІХ ЧЫТАЧОЎ, ПРЫЯЦЕЛЯЎ
І ЎСІХ СУРОДЗІЧАЎ - БЕЛАРУСАЎ
ЗЬ ВЯЛІКІМ СЬВЯТАМ ХРЫСТОВАГА РАЖСТВА.
ЖАДАЕ ШЧАСЛЬВАГА НОВАГА 1965 ГОДУ!
КАБ БОГ Даў У ГЭтыM Годзе Сва Боду
нашай бацькаўшчыне!

РЭДАКЦЫЯ і АДМІНІСТРАЦЫЯ «БОЖЫМ ШЛЯХАМ»
ВІНШУЕ
ДАРАГОГА ДАСТОЙНАГА
УЛАДЫКУ ЧЭСЛАВА
З СЛАЎНЫМ СЬВЯТАМ НАРАДЖЭНЬНЯ
— 8 сънежня 1914—1964 г. —
З 50-ці ГODNIM ЮБІЛЕЯМ
МНОГАЯ ЛЕТА!
І ЖАДАЕ НА ДАУЖЭЙШЫЯ ГОДЫ ШЧАСЛЬВАГА ЖЫЦЬЦЯ
І ПЛЁННАЕ ПРАЦЫ.

Адначасна шчыра дзякуе за супрацоўніцтва і помач
і просіць багаславенства на сваю далейшую працу.

Голос Беларускага Біскупа на экумэнічным Саборы

19 КАСТРЫЧНІКА 1964

Уступнныя ўвагі

14 верасьня 1964 г. началася III Сесія Другога Ватыканскага Сабору. Калі хто сълядзіць за працамі Сабору, дык хутка можа праканацца, што яны вызначаюцца пастырскаю рулівасцю, шырокім духам экумэнізму і поўнаю свабодаю і сымеласцю ў дыскусіях адносна новых і цяжкіх праблемаў нашае эпохі, сярод якіх ёсьць патрэба злучэння хрысьціян, супакой у сувязе, атомная вайна, сям'я і яе розныя цяжкасці.

Каб аблягчыць дыскусіі і залішне не зацягваць Сабору, ўстаноўлены наступны парадак:

перш Камісіі прыгатаўляюць матар'ял да дыскусіі або схэмы. Ня гледзячы на тое, што схэмы падрыхтаваныя спэцыялістамі, доля іх на Саборы ніколі ня ёсьць пэўнай: яны заўсёды павінны прайсці праз гарно дыскусіі і пасля могуць быць прынятыя з папраўкамі, або нават і зусім адкінутыя, і нават разам з Камісіяй, што тую схэму прыгатавала.

У дыскусіях маюць права голасу прысутныя Біскупы і Генэралы Законаў. Нікому аднак не дазваляецца гаварыць больш дзесяць мінuta. Прамова ў цэласці або галоўныя яе зьмест па-

вінна быць перададзена загадзя Генэральnamу Сакратару. Спісак жадаючых гаварыць ідзе на стол Модэратарап — чатырох кардыналаў, якія ад імя Папы кіруюць працамі Сабору: яны ў сваім часе просьць да мікрофону Айца Сабору.

Дзеля таго, што ў базыліцы сьв. Пятра ў часе генэральных паседжаньняў прысутнічае каля 4000 асобаў, адзіным спосабам паразуменія ёсьць систэма галосьнікаў. Толькі заўдзячваючы навачаснай тэхніцы можа спакойна і спраўна адбывацца такога разъмеру Сабор, якім зьяўляецца Ватыканскі Другі.

...І вось дня 19 кастрычніка, каля гадз. 12, чутны голас Яго Эмінэнцыі Кардынала Якуба Леркарo, Архіепіскапа Болёнії, Модэратарап чарговага паседжаньня: «Цяпер будзе гаварыць Яго Дастойнасць Біскуп Марыямітанскі Чеслаў Сіповіч, Візытатар Беларусаў на Чужыне».

Ля мікрофону беларускі Біскуп з лацінскім тэкстам у руках.

*

Чэсьцідастойныя Айцы Сабору!

Дзеля таго, што Божы Прывід суліў мне гэты гонар прамаўляць да Вас блізу апошнім на сяньняшнім паседжаньні, таму няхай мне будзе дазволеным у першую чаргу выявіць сваю думку адносна выказанага тут сяньня некаторымі з папярэдніх прамоўцаў.

Уважаю, што ў цягверашній фазе саборных працаў ня выпадала-б, каб схема «Аб Усходніх Цэрквах» — калі-б да таго прышло, што яе трэба было-б апрацоўваць нанава — была даручана вылучнай кампэтенцыі «Сэкрэтар'яту Еднасці».

Схема «Аб Усходніх Цэрквах» дзеля шматлікіх прычын мне падабаецца.

У першую чаргу таму, што Усходнія Каталіцкія Цэрквы, аб якіх у ёй гутарка, паказаны не як інтытуцыі аджытыя, нерухомыя, да чаго яны скільныя ў сілу вернасці сваім традыцыям, але як установы поўныя жыцця, яны готовыя на спатканыне патрэбай нашых часоў.

Пахвальнym такжа ў схеме ёсьць тое, што яна падкрэслівае патрэбу сувязі ўсіх парты-кулярных Цэркvaў. Такім вузлом яднаючым іх ёсьць «пастырскае кіравецтва Рымскага Іерарха, які паводле Божага закону ёсьць наступнікам Апостала Пятра ў кіраваньні ўсіх Цэрквей».

Гэтае пастырскае кіравецтва апошнімі часамі пахвальна і карысна выконвалася ад імя Папы Усходняю Кангрэгацыяй, якой лічу сваім абавязкам злажыць тут шчырую падзяку.

Варта такжа пры гэтай нагодзе ўспомніць праславутыя слова Папы Бэнэдыкта XV з яго граматы з 1917 г., праз якую была аформленая Кангрэгацыя з мэтай служэння Усходнім Цэрквам:

«І так можна ўжо спадзявацца, што ня знайдуцца больш адзінкі, якія кідалі-б падазрэнне на лаціннікаў перад усходнікамі, бо-ж нават і таму, што ў Царкве Ісуса Хрыста — якая не зъяўляеца ані лацінскай, ані грэцкай, ані славянскай, але каталіцкай — няма розніцы паміж яе дзяцьмі, якія — ці яны лацінскі, грэцкі, славяне ці якіх іншых нацыяў — усе яны займаюць аднолькавае месца пры гэтым Апостальскім Пасадзе». (AAS, т. IX, 1917, бач. 530).

Ці-ж можна сказаць прыгажэй, што тут паўтарыў Галава Рымскай Царквы, якая ёсьць Маткаю ўсіх Цэркvaў?

Калі цяпер з'яўвернем нашу ўвагу на пэўныя драбніцы схемы, дык асьмелімся адцеміць настунае:

1) Адносна самога Уступу схемы

Дзеля ня зусім шчаслівае рэдакцыі тэксту можа выглядаць, што Усходнія Цэрквы становяцца ня зусім адно й тое самае, што ўся Каталіцкая Царква (г. зн. адзінную Хрыстовую Царкву).

Таму першапачатковы сказ Уступу працланую зредагаваць наступна:

«Гэты Святы Сабор вельмі цэніць абраад, традыцыі і правілы (дысцыпліну) хрысьціянскага жыцця Усходніх Цэркvaў. Яны сладкія сваёй чэсьцідастойнаю старадаўнасцю; яны даслідзены Апосталамі і Айцамі пераказаную традыцыю, якая — боска пераказаная — зъяўляеца непадзельным скарбам усіх Цэрквей».

2) Аб патрэбе дзейнага апостальства дзеля аў'еднання хрысьціян

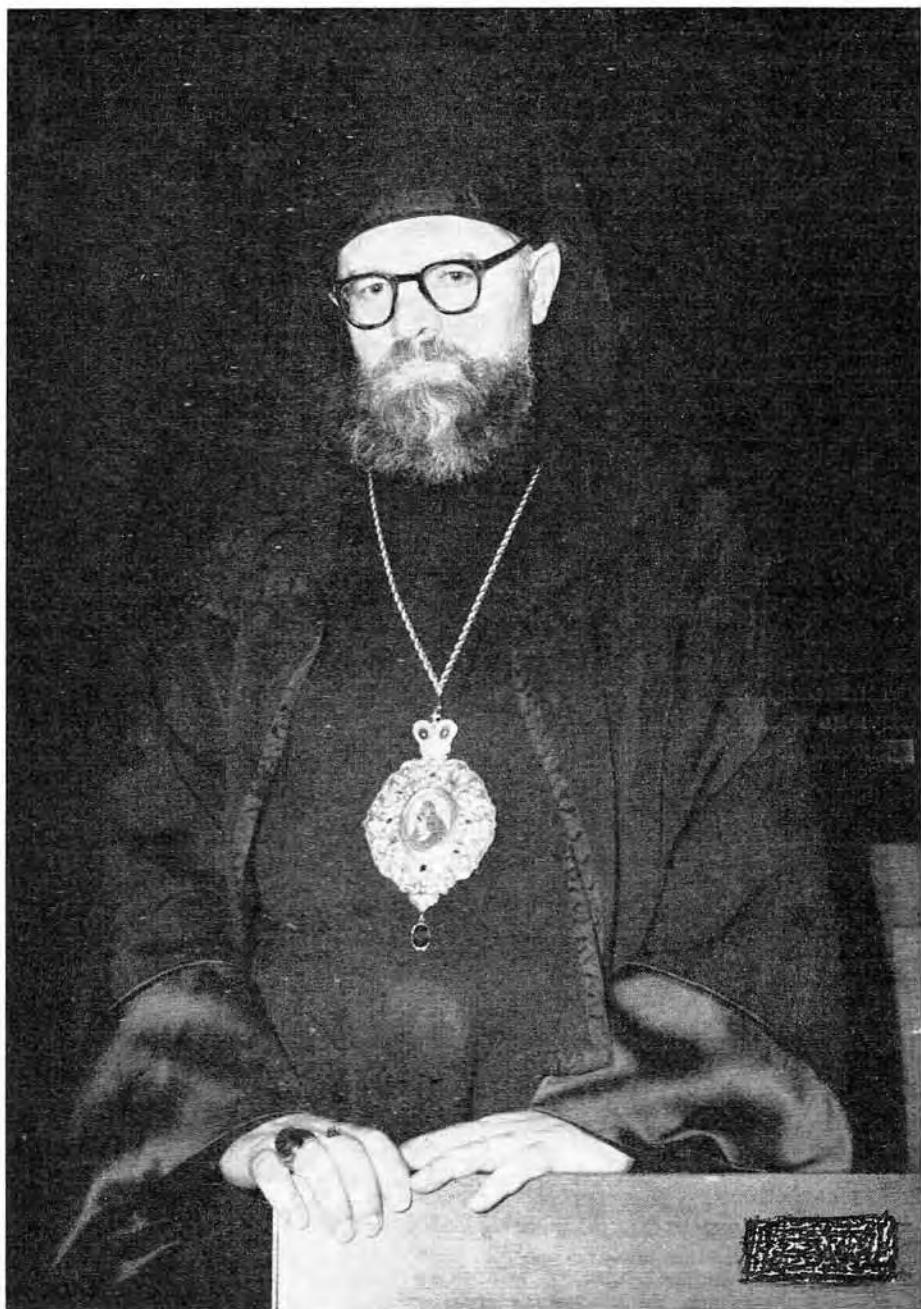
Агульныя правілы дзейнага апостальства, згодныя з духам нашых часоў, ёсьць пададзенныя ў схеме «Аб экумэнізме». Хаця ў вельмі скарочанай форме, аднак ёсьць аб гэтым гутарка такжа і ў цяпер разгляданай схеме. Уважаю, што мы не павінны лішне баяцца паўтарэння ў гэтай важнай справе, бо-ж праз дзейны й плённы апасталіят можа зьдзесьніцца аў'еднанне ўсіх хрысьціян у адзінай Хрыстовай Царкве. Таму хай мне будзе дазволеным крыху даўжэй затрымацца над гэтаю тэмай.

Апасталіят дзеля злучэння Цэркvaў у шматчым розніца ад іншых катэгорыяў апасталіяту, якія існуюць у Царкве. Нашым жаданьнем ёсьць, каб перадусім Усходнія Цэрквы, што знаходзяцца ў лучнасці з Рымскім Пасадам, праводзілі такі апасталіят.

Такога роду дзейнасць праводзіцца:

а) праз малітву, б) праз студыі, в) праз згуртаваныні.

а) Аб патрэбе малітвы шмат гаварыць ня прыходзіцца, бо-ж яе вага ў апасталіяце дзеля злучэння хрысьціян ёсьць вырашальнай. Вялікі

Віншую ўсіх Дарагіх Суродзічай - Беларусаў з радасным
Святым НАРАДЖЭНЬНЯ ГОСПАДА НАШАГА ІСУСА ХРЫСТА.

Вітаю з Новым Годам 1965 — дай, Госпадзі Божа, усяго
найлепшага Дарагім Братом нашым на выгнаньні і Наймілейшым
Братом нашым на Бацькаўшчыне!

Ласка і Мір Господа Нашага Ісуса Хрыста, Любоў Бога і Айца
і Прысутнасць Святога Духа няхай будзе з усімі Вамі. Аминь.

† Бп. ЧЭСЛАЎ

Апостал еднасьці Пій XI ў энцыкліцы „Ecclesiam Dei“ ў 1923 г. казаў: «Ёсьць праўдаю, што ўзгодненанастьць усіх народаў у экумэнічнай еднасьці зьяўляеца ў першаю чаргу Божаю справай; яе мы можам здабываць пры даламозе і пад апекай Божай: таму треба пільна й шмат маліцца, ідуучы ў сълед за св. Іоафатам, які працуочы для еднасьці апіраўся перадусім на малітве». (AAS, т. XV, 1923, б. 581).

Да надпрыродных съродкаў дзеля прыдбання еднасьці сярод хрысьціян належыць такжэ заступніцтва Божае Маці (Theotokos), аб чым нажаль цяперашняя схема замоўчвае.

б) На цяжкім шляху да еднасьці ляжыць нямала проблемаў, якія нас ня толькі дзеляць але і лучаць з братамі праваслаўнымі. Выявіць аднак іх згодна з праўдай магчыма толькі цераз паважныя студы ўсходніяе тэалёгіі, Айцоў Царквы (патролёгіі), абрадаў, кананічнага права і іншых прадметаў. Апошнімі часамі зроблена шмат у гэтым напрамку Найвышэйшымі Рымскімі Іерархамі, асабліва праз заснаванье тут у Рыме Папскага Інстытуту Усходніх Навук.

в) Сярод згуртаванняў, якія ад даўнейшага часу дзейна працуоць дзеля аў'еднання хрысьціян, нярэдка практикуючы экумэнізм у сучасным яго разуменіні, трэба называць натусунныя:

Аў'еднаныне сьв. Міколы Цудатворцы ў Італіі;

Каталіцкае Італійскае Аў'еднаныне для хрысьціянскага Усходу;

Згуртаваныне «Еднасьць» (Унітас);

Аў'еднаныне Святых Кірыла і Мяфода, заснаванае яшчэ ў 1851 г.;

Каталіцкае Аў'еднаныне (Унітас Католіка) у краінах нямецкай мовы;

Аў'еднаныне Св. Яна Залатавуснага ў В. Брытаніі;

Заслуажнае Аў'еднаныне ў Злуч. Штатах Амерыкі (Near East Welfare Assoc.) і іншыя.

Немагчыма такжэ ня ўспомніць аб апасталаце, які праводзіцца Айцамі Бэнэдыктынцамі, Асумпцыяністамі, Марыянамі і іншымі законнікамі праз малітву, выдавецтвы кніжак і часапісаў.

Бяручы пад увагу ўсё вышэй сказанае, ветліва прашу, каб у разгляданай цяпер намі схэмэ былі зробленыя наступныя папраўкі:

1) Там, дзе ёсьць гутарка аб малітве, трэба каб была ўспомненая Божая Маці.

2) А там, дзе ўспамінаецца аб дзейнасьці дзеля злучэння хрысьціянаў, трэба, каб быў паложаны адпаведны націск на студы і на выдатную дзейнасьць розных аў'еднанняў.

У канцы дакінем яшчэ пару слоў аб значэнні Каталіцкіх Усходніх Цэркваў дзеля здабыцьца еднасьці.

Успомненым Цэрквам, ганебнымі прасьледваньнямі даведзеным да малое колькасці сваіх вернікаў, робіцца закід нейкага прозэлітызму. Падобны закід можна пачуць нават з вуснаў каталікоў, што шукаючы новых шляхоў пад'еднання, пагарджаюць мінуўшчынай.

Сяньня ўсе мы тут кіраваныя Святым Духам шукаемо лепшага і мы, каталікі ўсходняга абраду, ёсьць перакананыя, што наш удзел у злучэнні хрысьціян мае вырашальнае значэнне.

Маю гонар успомніць тут асобу Мітрапаліта Андрэя Шэптыцкага і яго сьвятога брата, Эгзарха Леаніда Фёдарава, Эгзарха Антона Неманцэвіча, Архімандрытаў Фабіяна Абрантовіча і Андрэя Цікоту, якія праз сваё жыццё і мучаніцтва далі прыклад запраўднага апостальства. Усе яны, съветлай памяці мужы, належылі да г. зв. уніяцкай Царквы.

Чэслau Сіповіч

Бп. тыт. Марыямітанскі

Ап. Візытатар Беларусаў на Чужыне

(Marian House)

Беларусы ў Грэцкай калегіі

Адным з найбольш балючых пытаньняў для Каталіцкай Царквы ўсходняга абраду было ўзгадаванье съятароў на Беларусі і Украіне пасьля Берасцейскай Вуніі ў 1596 г. Хаця тады не бракавала адзінак з высокай культуры, аднак інтэлектуальны ўзровень большай часткі съятароў, асабліва съвецкіх, быў вельмі нізкі. Нажаль гэтае пытаньне ніколі не знайшло задавальняючай развязкі. Напаткаўшыся на вялікія цяжкасці пры спробах паднісаньня ўзроўню съвецкага духавенства, царкоўныя ўлады наўкаравалі свае высылкі ў напрамку вытварэння інтэлектуальнай эліты сярод манахаў базыльянскага чыну, у чыхіх руках, асабліва пасьля рэформы ў 1617 г., было практычна сканцэнтраванае кіравецтва Вуніяцкай Царквою. Пры Мітрапаліце Руцкім (1614-1637) асабліва набрала моццы акцыя высылкі маладых манахаў-студэнтаў у вышэйшыя духоўныя навучальныя ўстановы ў Эўропе. Найболыш ведамымі такімі ўстановамі былі езуіцкія калегіі у Браўнсбэрку, Празе, Вене, Аломуту, а таксама ў Кракаве і Вільні. Не абыходзілася тут і без цяжкасцяў. Вуніяцкім Мітрапалітам няраз прыходзілася жаліца, што рэктары вышэй успомненых установаў ня хочуць прымат «рускіх» студэнтаў, або што дрэнна з імі абыходзяцца.¹ Найгоршымі былі езуіцкія калегіі ў Вялікім Княстве Літоўскім, г. зн. на Беларусі. У 1667 г. Мітрапаліт Календа (1665-1674) пісаў ў Рым, што ў езуіцкіх калегіях на Беларусі ў камэдыях высмеіваецца ўсходні абрад, што зьяўляецца прычынай скандалу сярод праваслаўных.²

Установай, якая найболыш адказвала патрэбам Царквы на Беларусі ў тым часе, была без сумлева Грэцкая Калегія³ ў Рыме. Аб гэтай калегіі пісалася ўжо раней у «Божым Шляхам». Дзеля гэтага тут нам трэба толькі прыпомніць самыя важныя факты. Заснаваная ў 1577 г. Папаю Рыгорам XIII, калегія мела на мэце даць магчымасць для грэцкай моладзі здабыць асьвету ў каталіцкім асяродзьдзі. Хутка аднак туды знайшли дарогу каталікі ўсходняга абраду розных нацыянальнасцяў і калегія ператварылася ў духоўную сэмінарыю. Кіраўніцтва калегіі было ў руках езуітаў ад 1591 да 1773 г., за вынікам кароткага перапынку 1604-1622 г. Хоць кіраўнікі былі лацінскага абраду, аднак вучні былі ўсходнікамі і ўсходні абрад захоўваўся больш або менш дакладна ў калегіі праз цэлы час яе існаваньня.

Беларусы ў Калегіі паявіліся ў канцы 16-га стагодзьдзя. У 1596 г. мы бачым там Якіма Марахоўскага, будучага япіскапа Уладзімірскага і Берасцейскага (1613-1631). У 1599 г. прыбыў туды з Браўнсбэрку Язэп Вельямін Руцкі. Тады ён

быў яшчэ съвецкім чалавекам і лацінскага абраду, які ён прыняў, пакінуўшы кальвінізм. Ён прыняў ўсходні абрад на жаданье Папы Клімента VIII. Ніхто тады ня думаў, што гэты мілады чалавек будзе ў адзін дзень вялікім мітрапалітам.

Сапраўдная беларуская эра ў Грэцкай Калегіі пачалася ў 1615 г., калі Папа Павал V, на просьбу Мітрапаліта Руцкага, прызнаў для «рускіх» студэнтаў у Калегіі 4 месцы.⁴

Гэты лік быў павялічаны да 6 ў 1623 г.⁵

Сам Руцкі пакладаў вялікія надзеі на Грэцкую Калегію. У сваім пісьме да рэктара Калегіі ў 1623 г. ён піша: «Адносна майёй Русі съцвярджаю, што яна будзе мець вялікую помашч з гэтага месца (г. зн. з Грэцкай калегіі).⁶ Треба таксама адцеміць, што Руцкі стараўся пасылаць у Калегію ня толькі манахаў, але таксама і съвецкіх. У пісьме да Адрывяна Падбярэскага, тады вучня Калегіі, з дня 17-га каstryчніка 1623 г. ён кажа: «Я радуюся, што ёсьць месца для шасьці съвецкіх, але з братоў (г. зн. манахаў) мы ня маём нікога такога, якога-б хацеў а. Рэктар. Дык папрасіце новага Пратэктара, каб прыняў двух съвецкіх, і мы-б заўсёды мелі не-калькі з знатных родаў, якія некалі былі рускімі, і будуть рускімі ізноў, хоць цяпер яны лаціннікі». Адносна-ж навукі, дык Руцкі жадае, каб ягоныя студэнты вывучалі ня толькі філязофію і багаслоўе, але каб вярталіся дамоў з добрымі ведамі грэцкай і лацінскай моваў і гуманістычных навук:⁸ Ня ўсе аднак мітрапаліты былі тэй самай думкі, што Руцкі. Мітрапаліт Календа спачатку згадзіўся, каб ягоныя студэнты вучыліся грэцкай мовы.⁹ У другім месцы ён аднак скардзіцца, што рускія студэнты ня хочуць ехаць у Грэцкую Калегію, бо там іх прымушаюць студыяваць грэцкую мову, якая ёсьць «зусім бескарыснай у той частцы съвету (г. зн. на Беларусі).¹⁰ Наагул гэты Мітрапаліт жаліца, што ўлады Калегіі дрэнна адносяцца да «рускіх студэнтаў, так што тыя самі ня хочуць там

¹ Acta S. C. de Propaganda Fide Ecclesiam Catholicam Ucrainae et Bielarussiae spectantia, Vol. II, Romae, b. 13.

² Epistolae Metropolitarum Kioviensium Catholicorum, Romae 1956, b. 271; Acta... Vol. II, b. 13.

³ А. Н., Грэцкая Калегія ў Рыме і Беларусы, Божым Шляхам Но. 58, бач. 11-13; Но. 59, бач. 7-8; Парыж 1954.

⁴ Documenta Pontificum Romanorum Historiam Ucrainae illustrantia, Vol. I, Romae 1953, b. 356.

⁵ Acta... Vo. I., Romae 1953, b. 11, 19.

⁶ Epistolae Josephi Velamin Rutskyj, Romae 1956, b. 81.

⁷ Ibid., b. 95.

⁸ Ibid., b. 82.

⁹ Epistolae Metropolitarum... b. 279.

¹⁰ Acta... Vol. II, b. 27.

аставацца і іншых адмаўляюць, каб туды ня ехалі.¹¹ Тым ня менш ён і ягоныя наступнікі дамагаюцца права пасылаць туды сваіх студэнтаў.¹² Цікавая думка Якуба Сушы, япіскапа Холмскага (1652-1685), адносна Грэцкай Калегіі. Паводле яго, «вучні ўзгадаваныя ў Грэцкай Калегіі прыносяць мала карысці для Каталіцкай рэлігіі».¹³

Грэцкая калегія і царква Св. Атаназа з XVI стаг. у Рыме

Ня гладзячы аднак на гэтыя дробныя непаразуменыні, Грэцкая Калегія танарылася сваім «рускімі» студэнтамі. У рукапіснай гісторыі Грэцкай Калегіі, якая знайходзіцца ў архіве гэтай калегії,¹⁴ памешчаны жыцьцязіпсы наступных «рускіх» быўшых вучняў: Язэп Руцкі, Якім Марахоўскі, Нікіфар Зарэнскі, Рафаіл Корсак, Адрыян Падбярэскі, Паҳом Аранскі, Андрэй Злоты-Кісьнінскі, Аляксей Дубовік, Нікіфар Ласоўскі, Якуб Аранскі, Габрыель Календа, Піліп Баравік, Марцін Белазёр, Цыпрыян Жахоўскі, Сымон Цыпрыяновіч, Паҳом Агілевіч, Іван Малахоўскі, Лявон Заленскі, Сыцяпан Мартышкевіч. Ня менш месца прысьвячае «рускім» студэнтам і Родота ў сваім творы «Аб грэцкім абрадзе ў Італіі».¹⁵

Паколькі ўкраінскія епархіі прыступілі канчаткова да Вуніі толькі ў канцы 17-га стаг., праз першых сто год пераважае ў Вуніяцкай царкве беларускі элемэнт. Гэта адбіваецца таксама на

складзе «рускіх» студэнтаў у Грэцкай Калегіі. Ніжэй падаецца спісак беларусаў, якія вучыліся у Калегіі ў часе ад 1621 да 1796 г. Гэты съпісак узяты з 13-га і 14-га томаў архіву Грэцкай Калегіі. Том 14-ты ёсьць каталёгам студэнтаў калегіі за час 1621-1730, а том 14-ты за час 1731-1803. Наагул за гэты час у калегіі было 107 «рускіх студэнтаў». З гэтага ліку прынамсі 59 былі беларусамі, з якіх 45 прыпадала на першы пярыяд 1621-1730. Украінцаў у гэтым часе было 31 (10 ў першым пярыядзе). Акрамя гэтага было 10 палякаў і «prusakoў» (гэтыя апошнія з Вармінскай епархіі), якія відавочна прынялі ў складні абраад, адзін маскаль з Ціверы і адзін курляндзец. Пяць іншых, чыя нацыянальнасць азначана проста «рутэнус», могуць быць або беларусамі або украінцамі, хоць хутчэй гэтымі апошнімі.

Дарэчы тут было-б затрымацца крыху на значэнні лацінскіх словаў *Russia* (Русь), *Ruthenus* (рускі). У часе які нас цікавіць (г. зн. у 16-18 стаг.), слова *Russia* азначала тэрыторыю, якая прыблізна саўпадае з тэрыторыяй сяньняшній Беларусі і Украіны. Жыхары гэтай тэрыторыі называліся *Rutheni*. Цяперашняя Расея называлася тады *Moskovia* (Маскоўшчына), а яе жыхары *Moschi* (маскалі). Бароніус між іншымі стаўці пытаньне, ці маскалі таксама зьяўляюцца рускімі і дае на яго дадатні адказ.¹⁶ Факт пастановкі такога пытаньня ёсьць вельмі цікавым. Слова *Russia* дзеля азначэння *Racei* (Маскоўшчыны) пачало ўжывацца толькі ў 18-тым стаг. і ўвяло путаніцу, ад якой мы яшчэ церпім да гэтага часу.

Такім чынам слова *Russia*, *Ruthenus* маглі азначаць, як Беларусь, так і Украіну і іхных жыхароў. Беларусы аднак мелі сваю собскую дзяржаву ў форме Вялікага Княства Літоўскага, і дзеля гэтага вышэй успомненныя словаў ўжываліся вельмі рэдка дзеля акрэслення іхнія нацыянальнасці. Нармальна беларус быў *Lithuanus* (ліцьвін), або *ex Lithuania* (з Літвы), або *ex Magno Ducatu Lithuaniae* (з Вялікага Княства Літоўскага). Калі-ж і ўжывалася слова *Ruthenus*,

¹¹ Acta... Vol. II, b. 27; Epistolae Metropolitarum... b. 271.

¹² Epistolae Metropolitarum... b. 264 & 269; Acta... Vol. II, b. 84.

¹³ Acta... Vol. I, b. 317.

¹⁴ Historia Collegii Graecorum de Urbe. Гэтая гісторыя зьяўляеца цяпер 9-тым томам архіву Грэцкай калегіі. Яе напісаў праўдападобна італьянскі езуіт Джузэпэ Вольпі, які памёр у 1746 г., прабыўшы ў калегіі 24 гады.

¹⁵ Pietro Rodota: „Dell' Origine, progresso e stato presente del Rito Greco in Italia, osservato dai Greci, Monaci Basiliani e Albanesi“. Vol. III, Roma 1758-63.

¹⁶ Caes. Baronius, „De Ruthenis ad Communionem Sedis Apostolicae receptis monumentum“, Annales Ecclesiae, Vol. VII, Appendix, Romae 1596.

дык да яго дадавалася назва мясцовасьці, адкуль паходзіць, напр. Ruthenus, Polocensis (рускі з Полацка). Між іншым ужо ў тым часе, хоць досьць рэдка, спатыкаюцца назовы Ruthenus Albus (беларус) і Russia Alba (Беларусь). Звычайна яны адносяцца да паўночна-ўсходніяй часткі сяньняшній Беларусі.

Словы Ruthenus, ex Russia (з Русі), ex Palatinatu Russia (з Рускага ваяводзтва) ужываліся ў практицы перадусім у адносінах да ўкраінцаў, якія ня мелі сваей дзяржавы. Нярэдка аднак украінцаў называлі проста палякамі, паколькі Украіна была тады часткаю польскай дзяржавы.¹⁷

Словы Ruthenus ужывалася таксама і ў рэлігійным сэнсе дзеля азначэння каталікоў усходня-славянскага абраду незалежна ад нацыянальнасці. Такім чынам паляк, маскаль ці прусак быў «Monachus Ruthenus» (рускі манах) нараўнে зь беларусамі ці ўкраінцамі.¹⁸

Перад тым, чым дачь спісак усіх беларускіх студэнтаў у каталёгу, трэба сказаць пару слоў аб тых, якіх няма, г. зн. аб тых, якія вучыліся ў калегіі перад 1621 г. Акрамя вышэй успомненых Марахоўскага і Руцкага, тут трэба ўспомніць Лявона Крэўзу-Жэвускага, Антона (Атаназія) Сяляву і Марціна Трызну. Крэўза-Жэвускі, паводле вестак у Гісторыі Грэцкай Калегіі, прыбыў туды хутка пасьля Руцкага, хоць дакладней даты не падаецца. Пасьля ён быў архіепіскапам Смаленскім (1626-1639). Сялява ўступіў у калегію ў 1616 г. Сялява быў пасьля архіепіскапам Полацкім (1624-1655) і мітрапалітам (1641-1655).

Трызна прыбыў у Калегію хутка пасьля Крэўзы.¹⁹ Ён праўдападобна быў съвецкім у тым часе. Пасьля ён прыняў лацінскі абрад і быў вікарным япіскапам Віленскага Архіепіскапала.

У каталёгу вучняў, выняткі з якога даюцца ніжэй, ёсьць наступныя рубрыкі: Nomen (прозвішча), Parentes (бацькі), Patria (Бацькаўшчына), Ingressus (дата ўступу), aetas (век), studia (студыі), ordines (духоўны чын), gradus in litteris (навуковыя ступені), Discessus (дата выезду), Quid insigne post discessum (што рабіў пасьля выезду).

Аўтар спадзеяцца, што ніжэй паданыя выпіскі спрычыняцца да лепшага пазнання мала дасылаванага перыяду нашай царкоўнай гісторыі, а таксама да выясняння нашага гістарычнага нацыянальнага назову.

A. H.

¹⁷ Вось некалькі записаў украінцаў у каталёгу Грэцкай Калегіі:

Josapphat Dedul, Monacus Basilianus Ruthenus; Polonus ex Podoliae;

Basilius Jagodzinski, Monachus Basilianus Ruthenus ex palatinatu Russiae;

Nicephorus Szepticki, ex palatinatu Russiae;

Alipius Fidrycki, Monachus Ruthenus S. Basillii; Wolhynia; (Archivum Collegii graecorum de Urbe, Vol. 13).

¹⁸ Вось некалькі прыкладаў ужыванья слова «рускі» у рэлігійным значэнні:

Eustachius Wienczek, Monachus Ruthenus Ordinis S. Basillii; ex Silesia;

Adrianus Kossakowski, Monachus Basilianus Ruthenus; Polonus ex diocesi Varmiensi;

Theodosius Rogoski, Monachus Ruthenus; Moschus ex urbe Tveri.

(Archivum Coll. Graec. Vol. 14).

¹⁹ Cf. Historia Collegii Graecorum de Urbe.

**СЫПІСАК БЕЛАРУСКІХ СТУДЭНТАЎ У ГРЭЦКАЙ КАЛЕГІІ
У РЫМЕ Ў ЧАСЕ 1621—1796-7.**

**Выняткі з Каталёгу Студэнтаў Грэцкай Калегіі
за час 1621—1730. (Архіў Грэцкай Калегіі, Том 14).**

1. ADRIANUS PODBERESKI Ordinis S. ti Basilii; filius D. Alexii et D. Anna Orska; Ruthenus; Ingressus: 1621; aetas: an. 25; Studia: Pilos. a. 3; erat sacerdos; Discessus: 1624 ex valetitudine.
2. RAPHAEL KORSAK Ordinis Sti Basilii; filius Domini Simoni et Cat. a; Ruthenus; Ingressus: 1621; aetas: an. 20; Studia: Theol. III; Discessus: 1624; Post discessum: Metropolita totius Russiae.
РАФАЛ КОРСАК. З старой знатнай беларускай сям'і з Полаччыны. Бацькі яго былі кальвіністамі, а пасля сталі католікамі лацінскага абраду. Вучыўся ў езуіцкіх школах у Вільні, Празе і Браўнсбэрку. У 1620 г. уступае ў Базыльянскі Ордзен. Ад 1626 г. Корсак зьяўляеца вікарным япіскапам Мітрапаліта Руцкага, а па съмерці гэтага апошнягага — мітрапалітам (1637-1641). Памёр у 1641 г. ў Рыме.
3. ANDREAS SLOTI, Monac.s S. Basilii; filius D. Joannis et Sophiae Prosounae; Peorscensis in Lithuania; Ingressus: 1624; aetas: an. 25; Studia: Theologia; sacerdos.
АНДРЭЙ ЗЛОТЫ-КВАСЬНІНСКІ, архіепіскап Смаленскі (1640-1654), а пасля акупацыі Смаленску Маскалямі — япіскап Пінскі і Тураўскі (1654-1665).
4. ALEXIUS DUBOUICI, Monac.s S. Basilii; fil. D. Ignatii et Annae Bargicouane; Vilnensis e Lithuania; Ingressus: 1624; aetas: an. 19; Studia: Rhetorica, Philosophia 3; Post discessum: Archimandrita Vilnensis.
5. ADAMUS COPEZ; filius D. Philonii et D. Elisabetha Creptouiciouna; Ruthenus; Ingressus: 1628; an. 18; Studia: Rhet. Philos. 3, Theol. 4.
АДАМ КОПЕЦ, праўдападобна пляменынік Мітрапаліта Руцкага.
6. PHILO TISCKIEUIZ, Ordinis S. Basilii Monac.s; fil D. Josephi et Barbara Pazuona; Ruthenus; Ingressus in Collegium: 1626; an. 23; Studia: Rhet. Philos. 3, Theol. 1; Diaconus; Discessit 1631.
7. NICEPHORUS LOSOSCHI, Monachus Ruth.; filius Stanislai et Theodorae Osinski; Policensis; Ingressus: 1627; an. 23; Studia: Philos. 3, Theol. 4; Sacerdos.
8. PHILIPPUS BOROUIUS, Monachus Ruthenus; filius Eustachii et Theodorae; Lithuanus; Ingressus: 1633; annor. 27; Studia: Physicae, Theol. 3; Sacerdos.
ПІЛІП БАРОВІК быў пракуратарам Базыльянскага Ордзену ў Рыме (1640-1651).
9. JOSEPHUS ISACOUICHIUS; filius Lucae et Axeniae; Lithuanus; Ingressus: 1633; annor. 26; Studia: Physicae, Theol. 4; Pos; discessum; obiit.
10. EUSTACHIUS CORSACH; filius Jo. et Christinae Bezoumae (?); Ruthenus Novogrodenensis; Ingressus 1634; annor. 15; Studia: Gram. 1.
11. NICOLAUS CORSACH; filius Andreeae et Catharinae Niemschiadae (?); Ruthenus Polociensis; Ingressus 1634; annor. 16; Studia: Gram. 1.
ЯЎСТАХ і МІКОЛА КОРСАКІ былі пляменынікамі Рафала Корсака.
12. ZACHARIUS ILKOUSKI, Monachus S. Basilii; filius Joannis et Mariae; Lithuanus ex districtu Slonimiensi; Ingressus: 1640; annorum 30; Studia: Theol. 3; Sacerdos.
13. GABRIEL KOLENDZA, Monachus Ruthenus, Sacerdos; filius Joannis et Mariae; patria: Lithuania, provinciae Vilnensis ac districtus; Ingressus: 1636; annorum 30; Studia: Theol. 3; Post Discessum: Archiepiscopus totius Russiae.
ГАБРЫЕЛЬ КАЛЕНДА. З старой знатнай беларускай сям'і. Перад прыездам у Грэцкую Калегію вучыўся у Браўнсбэрку (1627-1630) і Вене (1633-1635), дзе быў ужо съятаром. Архіепіскап Полацкі у 1655 і Мітрапаліт ў 1666. Памёр ў 1674 г.
14. CLEMENS SCIUISCHI, Monach. Ruthenus, Diaconus; filius Joannis et Catharinae; ex Lithuania districtus Bresensis; Ingressus: 1636; annor. 21; Studia: Philos. 3, Theol. Mor. 1; Discessit e collegio adversae valetitudinis causa; obiit Venetiis paulo post discessum.
15. CHRISTOPHORUS MILNASZEUIUS, Monachus S. Basilii Ruthenus; filius Martini et Anatoliae Albouikounae; ex urbe Grodno in Lithuania; Ingressus: 1644; annor. 27; Studia: Theol. 2; Sacerdos; Discessit revocatus a suo metropolita 1646.
16. GREGORIUS BIENCHOUIUS, Monachus Ruthenus; filius Petri et Dorotheae Otechiski (?); ex diocesi Vilensi in Lithuania; Ingressus: 1645; natus 1916, annr. 27; Diaconus.
17. PACHOMIUS OHILEUIUS, Monachus Ruthenus; filius Gregorii et Reginae Maslanczanskae; ex Minse in Russie Alba; Ingressus: 1645; natus 1624, annor. 22; Diaconus; Discessit absoluta Theologia et doctoratu laurea accepta 1652; Post Discessum: Generalis sui Ordinii.
ПАХОМ АГІЛЕВІЧ, Протаархімандрит Базыльянскага Ордзену (1675-1679).
18. MARTIANUS BIALOZIOR, Monachus Ruthenus; filius Stanislai et Annae Bialozior; ex Lithuania; Ingressus: 1658; ann. 28; Studia: Theologiae; Sacerdos; Discessit 1655 (?) absolutis studiis.
МАРТЫЯН ВЕЛАЗЁР, япіскап Пінскі і Тураўскі (1666-1697), архіепіскап Полацкі (1697-1707).

19. HIERONIMUS BOHDANOUICZ, Monachus Ruthenus; filius Thomae Samuelis et Dorotheae Hercikounae; ex Magno Ducatu Lithuaniae; Ingressus: 1658; annorum 26; studuit Theologiae; 1659 Sacerdos; Discessit 1660 obtenta facultate ob malam valetitudinem.
20. SIMEON CYPRIANOUCZ, Monachus Ruthenus, filius Joannis et Marinae Jackieuicounae; ex Magno Ducatu Lithuaniae; Ingressus: 1658; annorum 24; stude: Logicae; Insignitus est ordine Diaconatus et sacerdotii. Absolutis Philosophiae et Theologiae studiis discessit.
21. CYPRIANUS ZOCHOUSKI, Monachus Ruthenus; filius Alexandri Zochouski et Annae Mogilnickae; ex Ducatu Polocensi, Ruthenus Albus; Ingressus: 1658; annor. 23; Insignitus est ordine Diaconatus et Sacerdotii. Philosophiae et Theologiae Doctor insignis; Absolutis Philosophiae et Sac. Theologiae studiis discessit 1664; Post discessum: Archiepiscopus totius Russiae.
ЦЫПРЫЯН ЖАХОУСКІ, архієпискап Полацкі і Мітрапаліт (1674-1693).
22. ATHANASIUS BALEWICZ, Monachus Ruthenus Ordini S. Basili; filius Basilii Balewicz et Reginae Renterouae; ex Palatinatu Brestensi; Ingressus: 1658; annor. 26; Studuit Logicae, Physicae, Metaph.; Insignitus Ordine Diaconatus; Discessit in patriam.
23. BENEDICTUS MICHNIEWICZ, Monachus Ruthenus Ordinis S. Basili; filius Caroli Michien et Mariae Miescounae; ex Palatinatu Polocensi; Ingressus: 1665; an. 27; Studet Logicae et... Metaph.; Sacerdos; Discessit reversurus in Polonium.
24. SAMUEL SMOGORZEWSKI, Ruthenus Ordinis S. Basili; Lithuanus; Ingressus: 1668; annor. 24; Studia: Physicus, postea studuit S. Theologiae per tres annos; Sacerdos; Discessit revocatus a suis superioribus; Mortuus est in itinere Varsaviis dum Roma rediret in patriam.
25. JOACHIMUS KUSSELIUS, Monachus Ruthenus S. Basili Magni; Vilnensis; filius Stephani Kusselii et Annae Dorofieounae; Ingressus: 1673; annorum 25; Studia: 1 anno S. Theologiae 2, 3, 4; Sacerdos; Doctor iam in Philosophia et postea in Theologia suscepta laurea in Collegio 1677 privatum; Discessit revocatus a suis superioribus post absoluta... et Theologia.
26. CYRILLUS SZYPILLO-EFIMACH, Monachus Ruthenus S. Basili; ex Palatinatu Polocensi in Lithuania; filius Stanislai et Helene Andruszkiewiczounae; Ingressus: 1676; annorum 21; Studet Logicae et Philosophiae et Theologiae; Venit iam Diaconus; Habuit lauream Doctoratus in Philosophia et Theologia; Discessit 1684.
27. AUGUSTINUS LODZIATA, Monachus Ruthenus S. Basili; ex Palatinatu Polocensi in Lithuania; filius Casimiri et Barbarae Koninskae; Ingressus: 1676; annorum 21; Studet Logicae et Philosophiae et Theologiae; Venit iam Diaconus; Laurea donatus philosophica et theologia; Discessit 1683 magnis dignus laudibus ob insigniam pietatem, modestiam, doctrinam et prudentiam; Post discessum: factus est episcopus Chelmensis.
АЎГУСТЫН (АЛЯКСАНДАР) ЛАДЗЯТА, япіскап Холмскі (1685-1691).
28. SIMEON OHURCEWICZ, Monachus S. Basili Magni Ruthenus; Vilnensis; filius Joannis Ohurcewicz et Mariac Mikuleszowna-Skuminowna; Ingressus: 1677; annor. 21, natus 1654; Studia: Philosophia et Theologia quam ingeniose absolvit duobus annis; Sacerdos; Creatus Doctor in Philosophia et Theologia; Discessit cum optima fama ingenii et indolis; Post discessum: fuit... Protoarchimandrita.
СЫМОН АГУРЦЭВІЧ, Прогоархімандрит Вазильянскага Ордзену (1690-1698).
29. MARIANUS IUANOUICZ, Monachus Ruthenus S. Basili; Lithuanus Vilnensis; filius Athanasii et Barbarae Ihnatouicounae; Ingressus: 1683; annor. 19; Studia: Logicus, Theologus anni 2; Sacerdotii 1688; Laurea Doctoratus Philosophiae et Theologiae, remanit Romae protoprocurator sui ordinis.
30. JOSAPHAT HAUTOROWICZ, Monachus Ruthenus S. Basili; ex Palatinatu Nouogrodensi in Lithuania; filius Andreja Hautorowicz et Elisabeth Witelmoysiownae; Ingressus: 1685; ann. 26; Studet Theologiae; Erat Sacerdos; Doctor iam in Philosophia; Post discessum: mox Archiepiscopus Smolenscensis.
ЯАЗАПАТ ГАЎТАРСВІЧ, архієпискап Смаленскі (1697).
31. MELETIUS DOROSZKOWSKI, Ruthenus ex Palatinatu Polocensi; filius Samuelis Doroszkowski et Catherinae; Ingressus: 1687; annorum 24, natus 1663; Studia: Theologia anni 3; Sacerdos.
32. JOANNES SZPERKOWICZ, Lithuanus Vilnensis; filius Eustachii Szperkowicz et Sophiae Ohurcewiczounae; Ingressus: 1687; annorum 19; Studuit Physicae, Metaphysicae, 3 annos Theologiae; Sacerdos.
33. GERMANUS KOZACZENKO, Monachus; Lithuanus; Ingressus: 1698; Theologus 2-di anni; Diaconus ac Sacerdotii ordinibus initiatius in... Templo ritu graeco; Laurea Doctorali tum Philosophiae tum Theologiae insignitus; Discessit 1702 post absoluta Theologiae studia; pos: discessum: obiit.
34. ARSENİUS CIBULSKI, Monachus Ruthenus; Vilnensis; filius Andreac Cibulski et matris Annae Kozerkownae; Ingressus: 1700; annorum 29; Studet Phys., Metaphys., e: Theol.; Sacerdos; Accepit lauream doctoratus in Philosophia et Theologia; Discessit 1705.
35. LAURENTIUS SOKOLINSKI, Monachus Ruthenus; ex Magno Ducatu Lithuaniae in Alba Russia ex Castro Susza; filius Flaviani Casimiri Drucki Sokolinski et Marianna Kuzminskae; Ingressus: 1704; annorum 23, natus 1681; Studia: P. i. anni Theologiae; Diaconus et deinde sacerdos...; Discessit 1708; Post discessum: Archiepiscopus Smolenscensis.
ЛАЎРЫН ДРУЦКІ-САКАЛІНСКІ. З старой знатной беларускай сям'і. Архієпискап Смаленскі (1709-1727).
36. THEOPHILUS GODEBSKI, Monachus Ruthenus; ex districtu Pinscensi in Russia Nigra; filius Basilii Godebski et Elisabethae Piasecka; Ingressus: 1706; annorum 21; Studia: Logicae et Philosophiae... Theologiae Morali; Diaconus; Discessit 1710; Post discessum Episcopus Pinscensis.

ТЭАФІЛЬ ГАДЭВСКІ, япіскап Пінскі і Тураўскі (1720-1730), япіскап Уладзімірскі і Берасьцейскі (1730-1756).

37. BENEDICTUS TRULEVICZ, Monachus Ruthenus; filius Joannis et Mariana; Patria: Mienscum, Palatinatu Miesensi in Russia Alba; Ingressus: 1706; annorum 26; Studet Logicae, absolvit studia omnia Philosophiae et Theologiae; Sacerdos. Factus Procurator sui Ordinis in Curia Romana.
БЭНАДЫКТ ТРУЛЬЦЭВІЧ, прокуратар Базыльянаў у Рыме (1712-1726).
38. SPIRIDION JACHIMOWICZ, Monachus Ruthenus; Patria: Cobrinus in Lithuania; ex patre Stephano et matre Martha; Ingressus: 1713; annorum 22; Studet Rhetoricae; Sacerdos 1716; Discessit 1720.
39. ISIDORUS LESZCZYNSKI, Monachus Ruthenus S. Basilii; Lithuanus ex Palatinatu Brestensi; filius Casimiri et Stephaniae Frycinski; Ingressus: 1714; annorum 22; Studet Physicae, absolvit Theologiam; Sacerdos.
40. CORNILIUS LEBESKI, hoc anno convictor, postea alumnus; Lithuanus; Monachus S. Basilii Ruthenus; filius... et Annae Lebeski; Ingressus: 1716; annorum 27, natus est 17 Martii 1689; Sacerdos; Post discessum: Episcopus Vladimiensis et Protoarchimandrita Ordinis.

КАРНІЛ ЛАВЭЦКІ, япіскап Уладзімірскі і Берасьцейскі (1729).

41. DAMIANUS CUDOUSKI, Monachus Ruthenus; ex Lithuania; natus ex Eustachio et Justyna; Ingressus: 1720; aetatis suae 23; Studet Physicae et Metaphysicae et Theologicae duobus annis. Defendit totam Philosophiam publice cum laude. Mortuus est in Lithuania apud suos monachos.
42. ARTHEMIUS PIOTROVICZ, ex Lithuania; Monachus Ruthenus; ex Joanne et Theophila; Ingressus: 1720; aetatis suae 21; Studet Physicae, Metaphysicae et Theologiae 4 annis; Defendit totam Theologiam cum laude.
43. LAURENTIUS BIELECKI; ex Lithuania; Monachus Ruthenus; Ingressus: 1720; aetatis suae 24; Studet Logicae, Physicae; Sacerdos; Discessit ob malam valetitudinem.
44. MAXIMILIAN ZAWADZKI (?), Monachus Ruthenus S. Basilii; ex Palatinatu Brestensi; Parentes: Petrus et Elisabetha Zasiutynska; Ingressus: 1725; annor. 25; Studet Metaphysicae et Theologiae.
45. SYLVESTER SZEWIAROWSKI; Lithuanus; Parentes: Joannes Szewiarowski et Helena Moskiewiczowna; Ingressus: 1730; anni 22 natus; Studet Theologiae.

Выняткі з Каталёгу студэнтаў Грэцкай Калегіі за час 1731—1803 (Архіў Грэцкай Калегіі, Том 13).

1. JASON SMOGORZEWSKI, Monachus Basil. Ruthenus; ex Lithuania, Districtus Wolkowyszcensis; Parentes: Carolus Smogorzewski, Rosalia de Tyszkiewiczowa; Ingressus: 1734; Studet Logicae; 1740 suscepit Praebyteratum; Discessit 1740 sub fine 3 anni Theologiae ad-versa valetitudine; Post discessum: Archiepiscopus Folencensis et totius Russiae Metropolita.
ЯСОН ЮНОЩА СМАГАЖЭУСКІ, архієпіскап Полацкі (1762-1780), Мітрапаліт (1780-1786).
2. THEODOSIUS ROSTOCKI; Lithuanus; Parentes: Casimirus, Anna; Ingressus: 1750; natus a. 1724; Studia: Theologiae; Ordines: Diaconus, Sacerdos; Post discessum: coadiutor Metropolitae totius Russiae.
ХВЯДОС РАСТОЦКІ, мітрапаліт (1787-1805).
3. GEDEON HORBACKI; ex Russia Alba; Parentes: Antonius, Cristina; Ingressus: 1750; natus a. 1724; Studia: Theologiae; Discessit, postea Episcopus Pinscensis et Turoviensis.
ГЕДЕОН ГАРВАЦКІ, япіскап Пінскі і Тураўскі (1769-1784).
4. PORPHYRUS WAZYNSKI, Monachus; ex Lithuania; Parentes: Casimirus, Victoria; Ingressus: 1754; natus a. 1732; Studet Theologiae; Diaconus; Discessit 1758 absolutus studiis; Post discessum Episcopus Chelmensis.
ПАРФІРЫ ВАЖЫНСКІ, япіскап Холмскі (1790-1804).
5. LEO RODZIEWICZ; ex Alba Russia; Parentes: Damianus, Teresia; Ingressus: 1754; annorum 25; Studet Theologiae; Sacerdos factus. Satisfecit omnino superioribus.
6. PARTHENIUS TERLECKI, Monachus S. Basilii; Patria: Palatinatus Polocensis; Parentes: Dominicus, Marianna Gotycka; Ingressus: 1758; natus 1731, annorum 27; Studet Theologiae; Sacerdos. Optime se gessit et sui superioribus satisfecit.
7. JOSAFHAT WERESZCZAKA, Monachus S. Basilii; ex Palatinatu Brestensi; Parentes: Felicianus, Francisca; Ingressus: 1758; natus 1761; Studia: Physicae; Sacerdos 1761; Discessit dum 3 Theologiae anno studeret revo-catus a suis superioribus. Ingenio et diligentia mediocre. In costumis optime satisfecit.
8. VINCENTIUS ZIELONKA, Ruthenus; ex Palatinatu Trocensi; Parentes: Antonius et Susanna Geysztorouma; Ingressus: 1763; natus 1742; Studet Theologiae; Discessit 1766 absolutus studiis. Optime se gessit.
ВІНЦЭСЬ ЗЯЛЕНКА, прокуратар Базыльянаў у Рыме (1780-1789).
9. FLORIANUS (?) HREBNICKI, Monachus Ruthenus; ex Alba Russia ex Palatinatu Polocensi; Parentes: Franciscus, Eleonora; Ingressus: 1765; annor. 20, natus 1746; Studet Metaphysicae; Laura doctorali insignitus est in Collegio Romano. Bene se gessit... profecit in studiis, satisfecit superioribus.
10. INOCENTIUS KNEZINSKI, Monachus Ruthenus Professus; Lithuanus; Parentes: Joannes, Marianna; Ingressus: 1773; natus 1752; Theologus; Insignitus fuit omnibus ordinibus usque ad Praebyteriatum ab Archiepiscopo Joachimo de Joannis; Doctorali laurea insignitus est in Coll. de Propaganda Fide; 1777 discessit in suo... in Urbe aliquot dies commoratus est. Optimo pollet ingenio, religiosis moribus satisfecit.

11. AUGUSTINUS TOMASZEWSKI, Monachus Alumnus Ruthenus; Lithuanus, Mscislavia; Pater Nicolaus, mater Anna; Ingressus: 1780; annorum 22; Theologus; Monachus Ordinis S. Basili Congr. in Ruthenorum; Laurea doctorali insignitus; Discessit a Collegio redditurus post paucos menses in suam provinciam. Plurima studuit... disciplinae sese accomodavit.
12. JOSEPHUS NOVAKOUSKI, Monachus S. Basilii Magni Congregationis Ruthenae; Lithuanus, Zyrovice in Districtu Slonimensi; Parentes: Joannes Philippus, Catherina; Ingressus: 1785; annorum 25; Theologus; Sacerdos. Plurimum studuit sed fere nihil domesticae disciplinae sese accomodavit.
13. CAESAREUS KAMIENSKI, Monachus Congr.is Ruthenae; Lithuanus in Palatinatu Wilnensi in loco Raczuny; Pater Franciscus, mater Catharina; Ingressus: 1789; annorum 23; Theologus; Discessit 1791 redditurus post 15 dies in suam provinciam. Optimis moribus atque ingenio praeditus, non sine optimo probitate testimonio.
14. AMBROSIUS ROSTOCKI, Monachus Ruthenus; Lithuanus ex civitate Slonim; Parentes: Gregorius, Justyna; Ingressus: 1792; natus 1772; Logicus; Post confirmationis sacramentum ad omnes ordines usque ad praesbyteratum promotus fuit; Doctorali laurea in Philosophia ac Theologia insignitus est in Coll. Romano; absolutis studiis, non sine optimo tum doctrinae tum probitatis testimonio discessit.

Студэнты Грэцкай Калегіі, якія маглі быць Беларускага пажоджання

1. NICOLAUS CORSAC, Monachus S. Basilii Ruthenus; filius Michaelis et Reginae Sokolinschi; ex Polonia; Ingressus: 1644; annor. 29; Studia: Theol. ann. 2; Sacerdos; Discessit revocatus a suo Metropolita.
2. INNOCENTIUS PIECHOWSKI, Monachus Ruthenus; Ruthenus; Ingressus: 1698; Theologus 3 anni; Diaconus; Discessit 1700.

(Архіў Грэцкай Калегіі, Том 14).

3. LUCIDUS JEDRZEJOWSKI; Polonus, Osmiana; Ex patre Petro et matre Anna; Ingressus: 1777; Theologus; Sacerdos; Laureatus in Philosophia et Theologia in Collegio Urbano de Propaganda Fide; Post Discessum: Philosophiae et Mathematicae Professor in scholis S.B.M. Vladimiriensibus.

(Архіў Грэцкай Калегіі, Том 13).

ФОНДРАЗБУДОВЫ

ШКОЛЫ СЬВ. КІРЫЛЫ ТУРАЎСКАГА ў ЛЁНДАНЕ

ГЭТЫМ ЗЬВЯРТАЕМСЯ ДА ЎСІХ СУРОДЗІЧАЎ З ГАРАЧАЙ ПРОСЬБАЙ
ДА ПАМАГЧЫ САБРАЦЬ ГРОШЫ НА РАЗБУДОВУ НАШАЙ БЕЛАРУСКАЙ
ШКОЛЫ ў ЛЁНДАНЕ.

МАЕМО УЖО БОЛЬШ КАНДЫДАТАЎ ЧЫМ МЕСЦА, ДЗЕЛЯ ТАГО НЕ-
АБХОДНА ПРЫСТУПІЦЬ ЧЫМ ХУТЧЭЙ ДА ПАБУДОВЫ НОВАГА ДОМУ.

ПАТРЭБА НАМ САБРАЦЬ 30.000 АНГ. ФУНТАЎ. АДПАВЕДНЫ ПЛЯЦ
ДЛЯ ШКОЛЫ ў НАС УЖО ЁСЬЦЬ.

БРАТЫ! ВЯЛІКАЯ МЭТА ПЕРАД НАМІ: ДА ПАМАЖЭЦЕ!

Усе ахвяры просім прысылаць на адрес Кіраўніка школы:

Rev. J. Hermanovič, Marian House, Holden Avenue , London. N. 12, England.

† ЧЭСЛАЎ СІПОВІЧ

Бп. тыт. Марыямітанскі

Апостальскі Візитатар Беларусаў

а. Лей Гарошка, Рэктар

а. Язэп Германовіч

а. Аляксандар Надсон

Папа Ян ХХІІІ і яго апошняя энцыкліка

(Заканчэнне)

ЧАСТКА II

АДНОСИНЫ ПАМІЖ ЛЮДЗЬМИ І ГРАМАДЗКАЙ УЛАДАЙ. АЎТАРЫТЭТ

Сумеснае жыцьцё ня можа абыссыціся бяз улады і аўтарытэту, які павінен абяспечыць агульны парадак і дабро грамады.

Такая ўлада, як съведчыць Св. Апостал Павал, паходзіць ад Бога: «Бо няма ўлады як не ад Бога». Св. Іоан Златаусты тлумачыць гэта так: «Ня кожны ўрадовец можа пахваліцца, што яго паставіў Бог, але ёсьць факт, што існуе аўтарытэт і што ёсьць загадчыкі і падлеглыя і гэты факт ня выходзіць выпадкова, але ад установы Божага Правіду».

Людзі — паводле самай прыроды — істоты сацыяльныя: яны мусіць мець уладу, якая будзе дбаць аб парадак і справядлівасць, бо інакш ня было-б людзкога грамадзтва, але было-б стада звязроў. Значыць, гэты закон прыроды ёсьць уложены ў чалавечую натуру і праз гэта самае ёсьць Законам Божым.

Аўтарытэт не зьяўляецца безкантрольнаю сілай, бо трэба кіраваць людзьмі згодна з разумам і сумленнем. Чалавек мае з натуры недатыкальныя абавязкі і правы, дык усякая тыранія, дэспатызм, гвалт, терор, абапёртыя на сіле, зьяўляюцца бязпраўем, ці гэта будзе суд, адміністрацыя ці нават дзяржава. Усякая ўлада моцная толькі правам, а ня гвалтам, пагрозамі, страхам, ці хоць-бы спакушала нагародамі і маніла ласкай, або фаварызавала частку грамадзян. А дзеля таго, што такі поўны парадак, абапёрты на разуме, ня можа заінаваць бяз Бога, то усякая ўлада будзе мець моц і павагу толькі ў моцы і законах самога Бога.

Людзкі аўтарытэт ёсьць моцны аўтарытэтам вышэйшым, значыць, Божым: бяз гэтага ён ня мае іншага способу як прымушаць вонкава — сілай. Ніякі іншы аўтарытэт, апрача Бога, ня мае такіх доказаў, каб прымусіць чалавека да паслушэнства праз ягонае сумленне, бо ўладу над сумленнем мае адзін Бог. Вось-жа тыя ўлады, якія адкідаюць веру ў Бога, або змагаюцца з верай, тыя ўлады псуюць людзям сумленне і даводзяць да няшчасція народ і край. Творыща вялікая дэзарганізацыя: людзі ня ведаюць, як падпарадкованаць сябе такой уладзе, бо «трэба слухаць болей Бога як людзей» (Апост. Дд. 5, 29). Рэзультат такі: колькі ўлады зачыняюць съвятыняў, толькі мусіць адчыняць турмаў і лягераў, каб прымусіць народ да паслушэнства.

Агульнае дабро — такая павінна быць мэта ўладаў. Улады павінны імкуніца да агульнага добра і шчасця: так абдумваць законы, уставы і такое даваць кіравецтва, каб усе бачылі добрую волю ўлады і самі тады стараліся ўспамараць уладу ў справядлівых вымогах.

Дабро, да якога трэба імкуніца, павінна быць агульным, гэта значыць нельга спрыяць т.зв. «сваім», а адымаш належную частку ад другіх. Мусіць быць асуджаная ўсякая дыскрымінацыя народаў, паводле колеру скуры, ці рознай рэлігіі, мовы, веку, а тымбольш сымпаты, ці антыпаты.

Калі ўлады выкрыўляюць агульнае права, а даюць перавагу адной групе насупраць другім, дык гэтым самым нарушаюць агульны парадак і грамадзяне ня могуць выкананіць сваіх абавязкаў, наракаюць, ці бунтуюцца, ці — за прыкладам улады — псуюць парадак далей і глыбей. Тады такая неаглядная ўлада пачынае месьціцца і раўнавага дзяржавы можа быць зламаная.

У кожным чалавеку трэба шанаваць ягоную асобу, бо чалавек — істота з несьмяротнаю душой: а ёсьць краі, у якіх больш дбаюць аб ахову і абарону жывёлы, чым чалавека. Трэба роўна з поступам эканоміі развівіца парадак сацыяльны — абслугоўваць людзей: паліпашаць дарогі, транспарт, камунікацыю, жыльё, школы, выгоды, адпачынак і забавы. Даваць магчымасць людзям здаволіваць іх патрэбы здароўя, маральнага парадку, рэлігіі, каб маглі весьці годны способ жыцця, як кажуць, «жыць па людзку». Павінна быць забяспечана страхаванье ад няшчасных выпадкаў, старасці, неўраджаю, пажараў і інш.

Нельга сказаць, які способ выбару ўлады, ці канстытуцыі, ёсьць найлепшы: тут трэба тасавацца да прывычак і патрэбаў часу і да вымогаў балышні народу ў вольных выбарах, асьцерагацца партыйных прывілегіяў і спэкуляцыі галасамі. Заканадаўчая ўлада павінна даваць установы ясныя, правы роўныя і справядлівіе ў парадку маральнасці і пашаны асобы. — Выкананічая ўлада павінна тасаваць законы разважна, добра ведаючы літару і духу закону — адпаведна да патрэбаў людзей, з якімі маюць справу.

Судовыя ўлады павінны судзіць бесстаронна і моцна трymацца справядлівасці, ня ўступаючы перад ніякім націскам іншых уладаў ці адзінак.

Урадоўцы, на якіх адказнасць ляжыць агульнае дабро, павінны быць прыгатаваны для грамадзкай службы, маральна самі здаровыя, з практичнай інтуіцыяй, каб хутка даваць раду ў нязвычайных здарэннях: а так-жэ з рашучай і моцнай воляй, каб дзеіць удала і хутка.

Грамадзяне павінны ўдзельнічаць у грамадzkім жыцці, пазнаваць законы свайго краю, цікавіцца падзеямі і іх прычынамі, спагадаць краю і ўладзе. У патрэббе — паводле сваёй кваліфікацыі — прыймаць на сябе адказнасць за падзеі і прыймаць функцыі ўрадоўцаў ці законадаўцаў.

РАЗЗБРАЕНЬНЕ

Вельмі сумна, што ў багатых і моцных краёх кладуцца вялікія сродкі на ўзбраеніе. Падаецца прычына, што трэба тварыць «раёнавагу сілі». Тады і другія съпяшаць да тэй «раёнавагі» і гэтаму няма канца! З гэтуль родзіцца неспакой у душах, няпэўнасць жыцця, недавер паміж народамі і страх згубы ўсяго съвету... Кашмар абыймае сэрцы, што можа нячакана выбухнуць ураган, ад якога няма ні скончычна, ні ратунку!

Хоць усе пэўны, што нхіто не адважыцца па-чаць такую самабойчу вайну, але матчымы не-прадбачаны выпадак і аўтаматычны выбух, ці можа здарыцца памылка, або правакацыя... Дзеля таго мудрасць і чалавечнасць дамагаецца, каб затрымаць спаборніцтва і ўзбраеніе, каб зрабіць рэдукцыю таго аружжа, якое ляжыць у запасе, каб забараніць атамнае аружжа і каб увесыці на ўсім съвеце кантроль ўзбраенія.

Але ўсё гэта немагчыма, калі не наступіць раззбраеніе разуму, каб зынішчыць гон да вайны. Гэтага вымагае разважнасць, што мэта міру не дасягаецца *сілай*, але *правам*, спрадядлівасцю і праўдай. Міру дамагаюцца ўсе людзі бяз вынятку, бо сусветная вайна пагражаем зынішчэннем усяго жыцця на нашай плянэце. Ці — людзі звар'яцеўшы, захочуць прычыніць штучны канец съвету ?!

Папа Пій XII казаў (у 1939 г. 24-га жніўня): «Нічога ня страчана з мірам. Усё можа быць страчана з вайною».

Дзеля таго папа Ян XXIII ў гэтай Энцыкліцы «Мір на Зямлі» заклікае ўсе народы і ўсіх людзей, асабліва кіраўнікоў дзяржаваў — самым урачыстым і паважным спосабам. Вось яго слова:

«Як НАМЕСЬNIK ІСУСА ХРЫСТА,
які ёсьць Збавіцелям съвету і тварцом міру,
і як выразіцель самага глыбокага жаданьня ўсёй
чалавечай сям'і,
ідучы за парызам свайго сэрца,
охопленага жаданьнем добра для ўсіх,

Мы лічым сваім абавязкам прасіць-заклінаць людзей,
асабліва тых, якія нясуць грамадzkую адказнасць,
каб не шкадавалі ніякага стараньня на тое,
каб даць справам разумны і чалавечы напра-
мак».

«У вышэйшых і спэцияльных асамблеях ня-
хай яны фундаментальна разгледзяць задачу,
мірнаю дарогай праправіць адносіны паміж палі-
тычнымі грамадзтвамі. У сусветным маштабе,
апіраючыся на ўзаемны давер, на шчырасць у
пераговорах, на вернасць у прынятых забавя-
занінях. Няхай яны разважаць гэтую задачу аж
ди выяснення таго пункту, адкуль пачаць да-
рогу да згоды ляльнай, даўгавечнай, плённай».

«З нашага боку Мы ня перастанем выпрашыва-
ваць Божае багаслаўленіе на іх стараньні, каб
яны прынесці дадатныя рэзультаты».

«Усе адносіны паміж грамадзтвамі (палітыч-
нымі) павінны рэгулявацца ў с в а б о д е. Гэ-
та значыць, што ні адно з іх не мае права пры-
бегаць да прыгнечаньня другіх і незаконнага мя-
шаньня...»

І наадварот, усе павінны памагаць адны дру-
гім, каб усе маглі ісці наперад.

«Супольнасць паходжаньня, збаўленія, вы-
шэйшага назначэння звязывае ўсіх людзей і
заклікае іх утварыць адну хрысціянскую ся-
м'ю».

Папа Ян, каторага слова мы толькі што цыта-
валі, прыпамінае, што ўжо ў 1961 годзе заклікаў
народы і дзяржавы да супрацоўніцтва і ён це-
шыцца, што заклік ня быў дарэмным: зразумелі
яго і адзваліся не адны. З таго меў надзею,
што і цяпер і ў прышласці съвет паволі дойдзе
да поўнае згоды і супакою.

У канцы III часткі Энцыклікі папа Ян XXIII пацвярджае, што ўмациненца перакананыне, як новы «знак часу», што супакой павінен быць ма-
цаваны пераговорамі, а не аружжам, сужыць-
цём з суседзямі і з цэлым съветам, а не вайною;
каб запанаваць на съвеце мір і любоў, а не страх
і ненавісць. Немагчыма думаць, што ў атомную
эпоху вайна можа быць спосабам да супакою і
памыснисці... Затое пры спатканьні і перага-
ворах людзі дойдуць да пазнаньня, што сама
прырода кліча іх да згоды і трывалага міру.

КНЯЗЬ СУПАКОЮ

У канцы Энцыклікі папа Ян XXIII кажа, што
ягоная мэта была замацаваць супакой на зямлі
і дзеля гэтага звязнічаць да людзей добрае волі.
Выступае, як Намеснік Таго, Каго прарокі на-
зывалі Князем супакою. Папа лічыў сваім аба-
вязкам аддаць ўсю энэргію дзеля такое важ-

нае справы. Але кажа, што мір-супакой асташнца «пустым гукам», калі не абапрэцца на любові і свабодзе.

Аднак гэтая задача так съвята і высокая, што ўсё людзкое старанье само не даканае нічога, бо Божае Валадарства можа прыйсьці толькі з Божаю помачучу. Дык вось папа Ян узносіць свае малітвы ў тым пакутным часе (тады быў Вялікі Пост), каб Збавіцель съвету перамог грэх, журбу і вялікі разлад, і супакої чалавечтва. Хрыстос прынёс супакой і яго пакінуў людзям:

«Мір пакідаю вам, мір Мой даю вам: даю-ж вам ня так, як съвет дае. Няхай ня сумляваецца сэрца вашае і не баіцца». (Іоан 14, 27).

Такога міру выпрошае ў Бога Ян XXIII «грачым клічам» сваей малітвы. Каб-жа Бог адсунуў ад людзкіх сэрцаў усё тое, што пагражае небяспекаю; няхай учыніць усіх нас съведкамі праўды і братняе любові! Каб Бог прасъвяці «кіраунікоў народаў! Як яны дбаюць аб матар'яльным дабры людзей, каб так-жа съцераглі вялікі дар міру. Каб Бог запаліў сэрцы ўсіх людзей — перамагаць перашкоды і мацаваць сувя-

зі ўзаємнае любові — старацца зразумець другіх і дараваць крыўдзіцелям. Божаю моцай няхай злучацца як браты ўсе народы зямлі і няхай зацьвіце і заўсёды валодае пажаданы мір!

«Як заруку гэтага міру разам з пажаданнямі, каб гэты мір асьвяціць сваімі праменьнямі хрысціянская грамады, для шчасця перадусім самых прыніжаных і патрабуючых абароны...» папа Ян XXIII з радасцю дае сваё апостальскае багаславенства ўсім біскупам, съвятаром, манахам і манахіням і ўсім веруючым, а найбольш тым, што прыложаць усё старанье, каб правесці ў жыццё напамінанье аб згодзе.

«Нарэшце ўсім людзям добрае волі, да якіх таксама зъвернена Нашае Акружное Пасланье, Мы выпрошаем у Найвышэйшага Бога здароўе і памыснасць».

«Дадзена ў Рыме, ў Святога Пятра, ў Вялікі Чацьвер, красавіка дня 11-га, ў годзе 1963, Нашага першасъвятарскага служэння ў годзе пятага».

МАЕ ПРЫЯЦЕЛІ

(УСПАМИНЫ)

Думка, каб апісаць сваіх найбліжэйшых — прыяцеляў, даўно залегвае ў маеи душы. Тым больш гэты абавязак мушу аddyць, бо я меў шчасцце цешыцца дружбай людзей вельмі мілых і якраз гарачых беларускіх съвятароў-патрыётаў, значыць, мушу сплаціць доўг і асабісты і грамадзкі.

Ужо я пісаў аб а. Ф. Абрантовічу і а. Цікоце («Успаміны, Кітай-Сібір-Масква») і аб В. Шутовічу ў «Божым Шляхам».

Цяпер даю кароткі нарыс — паводле сваей памяці — аб а. КАНСТАНТЫМ СТЭПОВІЧУ.

*

КАСТУСЬ СТЭПОВІЧ

(1890-1926). — Съвятар, паэт, пісьменнік

КАЗІМІР СВАЯК — гэта псеўданім К. Стэповіча, каталіцкага съвятара. Радзіўся ў маёнтку Шайкуны Свянцянскага павету, Віленскай губэрні. Шайкуны былі тады маемасцяй пана (памешчыка) Сволькеня, у якога бацька Кастусь быў лясыніком. Жыцьцё Стэповіча было батрацкае, аднак адносна лепшае, чым другіх панскіх слугаў.

Я толькі адзін раз бачыў у Вільні Стэповіча бацьку-лясыніка: гэта быў магутны мужчына, сын беларускай прыроды-лесу, моцны як дуб, паважны і маўклівы як сасновы бор, беларуская пушча.

Малы Кастусь здолеў пры двары набраць вонкавай аглады і культуры: аднак усё жыцьцё адчуваў крыўду нашага народа і несправядлівасць з боку расейскай улады і польскай палітыкі на Беларусі.

У такой рэлігійнай мітусыні і нацыянальнай насьведамасці гадаваўся наш Кастусь Стэповіч: у хаце гаварылі па беларуску («па просту»). Маліліся і вучыліся чытаць у хаце па польsku, у касыцеле ўсё набажэнства ішло па лаціне; касыцельная навука, катахізмы і песні — па польsku, ў школе вучыліся па расейску. Значыць, польская і расейская мова займалі ў нас месца ганаровае, а беларуская была — «тутэйшая».

У 1906 г. Кастусь скончыў гарадзкое вучылішча ў Свянцяніах і паступіў у Вільні ў інтэрнат, каб прыгатавацца да духоўнай сэмінарыі. Тут мы з ім спаткаліся і правялі трэй гады ў прыватнай навуцы. Трапіць у гімназію мы аніяк не моглі, бо і сродкаў бракавала і гімназіяў не хапала нават для добра багатых.

Кастусь быў сярэдняга росту, валасы блёнд-шатэн, вочы зялянкавыя, твар мужскі: энэргічны хлапец, кідлівы, вельмі шустры ў гульнях, чульлівы, гаварлівы, але пануючы над сабою; умеў быць паважным, задумліваўся і любіў самоту. Меў нейкі магнэс таварыскі і прыяцельскі. Мы з ім толькі аднойчы пасварыліся, каб падружицца на ёсё жыцьцё!

У навуцы асабліва быў здольны да языкоў: лаціну і французскі ўспрымаў значна скарэй ад мяне, але ў матэматыцы аказаўся слабейшы. Граў на скрыпцы; а голас меў — такі прыемны, далікатны першы тэнар, што здавалася выб'ецца на сапраўднага артысты!

Няма аднак поўнага шчасця на зямлі! Такі сымпатычны юнак, які мог выбіцца і як съпявак і як пісьменнік-паэт, неспадзявана ўпаў у сухоты і пачаў чахнуць на жаль усіх сяброў і беларускага грамадства. І ніякія дактары-лекі не памаглі! Шэсць разоў ездзіў у Карпаты (Закапанае) лячыцца горным паветрам; але там знайходзіў толькі палёгку, а не здароўе. Праўда, знайходзіў там адборнае таварыства, інтэлігентаў і мастакоў, якія таксама шукалі мілага здароўя.

У 1912 г. перад летам мы з Кастусём былі пасьвячаны ў субдыяканы ў Віленскай катэдры, а за пару тыдняў — на дыяканаў — у Каўнас.

І вось пасьля дыяканату К. Стэповіч (як я ўжо казаў), упаў у сухоты. А прычынаў было некалькі: і тое, што заўзята вучыўся і што памешкальні ў сэмінары трапляліся неадпаведныя (так зв. «цэлі»), бо муры былі старыя. Найгорш аднак, што ў сэмінары была ўведзеная клерыцкая форма: зімой наслі плащы з палярынамі, якія трэ' было здаймаць у катэдры і падчас набажэнства (нядзелямі) трэ' было трывалаць у адных сутанах і комжах. Катэдра была неаграваная... Гэта мода вялася здаўна — мода вельмі шкодная для здароўя.

Навука Стэповіча ў сэмінары трывала даўжэй: ужо будучы дыяканам першы раз ён падехаў у Закапанае, а святарская свячэнныі адцягнуліся на пару год. Мы з Кастусём дасюль былі ў сардечнай дружбе, але з яго хваробай нам прышлося разъбіць сяброўства і кожны пакаціўся далей сваей асобнай каляінай.

Толькі аж у 1917 г. нам удалося спатыкацца часцей: мы былі вікарымі ў суседніх парахвіях, я — ў Далістове Беластоцкага павету, а ён — у Карыціне, Сакольскага павету.

Я там знайшоў Кастуся вельмі добра настроенага і мы не маглі нацешыцца сабою! Стэповіч быў ужо ведамым паэтам і пісьменнікам: ён стала пісаў у «Крыніцы» і пасьля ў «Хрысьціянскай Думцы». Ня помню, у якім часе была выданая ягоная кніжка «Зборнік паэзіі — Мая Ліра». А я тады яшчэ ня пісаў нічога, навет ня зьбіраўся пісаць!

Толькі-ж нашае сонейка шчасця затуманілася надта скора: хвароба Кастуся вярнулася і яму зноў пагражала небясьпека. Карыцін — месца неадпаведнае для сухотніка, а праца ў парахвіі вялікая. Трываў час вайны: мы аказаліся пад нямецкай акупацыяй. Пробашч Кастуся ня быў надта кідлівым і растрароным чалавекам і ня дбаў пра хворага вікарага.

Помню нашае сумнае спатканыне. Я быў таксама непрактичным і проста з гора апусціў руку, ня ведаючы, як ратаваць прыяцеля. Аж раптам мне засвяціла ясьнейшая думка! Я ўзяў вялікі ліст паперы, палінеі і паставіў нумары асобаў да подпісі. Тады ў Карыцін зъехалася нас некалькі сьвятароў з суседзтва. Пад канец абеду я падаў ліст наўкол стала да падпіскі ахвяраў на падарожку К. Стэповічу ў Закапанае.

Першы нумар заняў я сам, падпісаўшы 50 нямецкіх марак: гэта была максимальная сума, якую я мог выдаць. Адразу ліст трапіў у руку пробашча з Сухаволі Ант. Гайлевіча. Я не спадзяваўся, што гэты дзівак дасць якую лепшую ахвяру — аж ён падпісаў 200 марак! Тут усе прысутныя і ахнулі: яны ня мелі ахвоты рассыпацца ў ахвярнасці і я зусім не спадзяваўся значайнай эфектыўнасці з нашай падпіскі. Але вось...

Мой пробашч, Ст. Гуневіч, падпісаў 100 марак, а другія хоць па 50, бо ўжо менш ня выпадала.

— Так мы злажылі штосьці больш шасці сотак, і ўжо сума была на тყя часы дастатковай для гэтага туру лячэння ў Закапаным.

Пасьля гэтага здарэння я зноў на доўга страціў контакт з Кастусём. Канчалася вайна, ішла рэвалюцыя ў Рэсеi і Нямеччыне. Мяне лёс пракідваў з месца на месца. Толькі ў 1919 г. летам крыху паспакайнела. Я тады быў пробашчам у Ваўкавыскім павеце, ў Вялікай Лапеніны і запрасіў К. Стэповіча да сябе на вакацыю. Зноў мы ўзрадаваліся адзін з другога. На бяду я быў вельмі заняты рамонтам касьцёла і мог праводзіць толькі невялікія хвіліны з дарагім прыяцелям. Але гэта былі хвіліны цудоўныя!

Там я напрасіў Кастуся сказаць навуку падчас набажэнства па беларуску! Дасюль — паводле звычаю і загаду духоўнай улады — навукі гаварыліся для беларусаў па польску.

Стэповіч гаварыў у нашай роднай мове адшчыюага сэрца і пасьля ўжо я сам павінен быў далей гаварыць па нашаму. Але... пасьля другой навукі даведаўся аб такім «крымінале» дзе-кан Нікодым Тарасевіч з Ваўкавыска і мне даў забарону гаварыць у касьцеле «да людзей па людзкому».

Увага: Тады дзеканы мелі ўладу біскупа, бо трывала вайна і зносіны з Вільній былі ўтрудненыя.

Я — малады і паслушны сьвятар — ведама, паслухаў і ўся заслуга асталася пры маім адваіным таварышу К. Стэповічу.

Тут толькі я пазнаў усю глыбіню гэтай спраўды вялікай душы — яго мыслі, якія Стэповіч так рэльефна высказаў у сваёй біяграфіі — «Дзея майё душы волі і сэрца». Гэта, праўда, толькі частковая казка аб сабе нашага драгога патрыёта і пісьменніка Казіміра Свяяка-Канстантага Стэповіча.

Ужо больш мы з ім нігдзе не спатыкаліся. Уесь час хваробы Кастуся апекаваўся ім наш вялікі Дзеяч і Правадыр, а. Адам Станкевіч, рэдактар «Крыніцы», а пасля — «Хрысьціянской Думкі».

Апошні раз — расказываў мне а. Адам, як падехаў у Закаланае забраць паэта ў Вільню. Надзеі на выздараўленне ўжо ня было, але хворы паэт яшчэ мроў аб здароўі і рабіў пляны

далёкія і ружовыя. І вось Станкевіч паважыўся яму сказаць, што трэба ехаць у Вільню і даць спакой лячэнню ў Закапаным...

Так нягодная хвароба забіла такое маладое, такое надзейнае, дарагое жыццё! Якая шкода, што мэдыцина тады ня ўмела парадзіць сухотам! А чалавек мучыўся і ня мог высказаць у паўнаце сваей душы — разуму, волі і сэрца. У спадку мы атрымалі толькі крошачкі з тых скарбаў душы, якія здолеў выразіць пры зблелых лёгкіх, пры запаўшых грудзях і аслабленым сэрцы мой наймілейшы з усіх прыяцеляў.

Няхай Яму будзе памяткай маіх пару слоў, запісаных вершам, як съядоцтва майго жалю, майго спачуцца і шчырай любові!

Вечная Памяць! Няхай спачывае ў супакоі!

а. Язэп Гэрмановіч

НА МАГІЛУ СВАЯКА

Задушкі на магільніку РОССА ў Вільні 1936 г.

Памёр Свяяк: ўсе лятуценіні
Збраў з сабой. Тут — толькі цені...
А над магілай дрэвы шумны,
А на магіле камень сумны,
А у магіле адзінока
Ляжыць наш Лірнік, съпіць глыбока
І съніць там пра зямельку родну.

Свяяцкі дух аднак свабодны —
Хеаробай цяжкай не зламаны
І ў путы съмерці не скаваны,
Жыве, красуецца — ёй вечан —
Магільным каменям ня згнечан.

А у ціхі вясенкі вечар,
Калі ледзь-ледзь калыша вецер
Лісткі пажоўкляя бярозы,
Калі з лістоў расінкі-сълёзы,
Як съветлячки, як зоркі з неба,
Зълятаюць ціха, — тады трэба
Прыйсьці на Россы...

То ня лісткі тады гамоняць —
То струны слайнай «Ліры» звоняць,
Не салі́ны пералівы —
То Свяяковы песні-дзівы:
Тых псалмаў гутарка павабна
Зьвініць так мякка, так ядвабна.
А то органам загалосіць,
Або, як скрыпка, ласкі просіць.
Або як звон — зямля трасеца...
Вось съціх ён — толькі рэха лъеца...

Гэй, падарожны, падзвісіся —
Стань тут, глыбока пакланіся!

Хоць цьвёрды камень спарахнене,
Пагінуць дрэвы, цела стлее,
Хоць Россы будуць з зямлі зрыты,
А людзі слайнія — забыты, —
Свяяк — мой Друг, ляжыць бяспечна,
Бо «Ліра» граці будзе вечна!

Вінцук Адважны

III Сэсія Ватыканскага Сабору

Праблемы і дыскусія над імі.

ПАПА ПАВАЛ VI 14 верасня адчыніў III Сэсію прамовай, у якой сказаў, што асабліва важнай і далікатнай будзе справа адносінаў Біскупаў да Рымскага Папы. Гэта мела быць разважана на першым Ватыканскім Саборы ў 1870 г., але тады Сабор быў перапынены з прычыны вайны.

Некаторыя людзі — свае і чужыя — высказывалі думку, што Рымскія Папы імкнуцца агранічыць права Біскупаў. Вось Павал VI дае Біскупам поўную волю высказываць думкі і жаданні, а такжা даваць вольныя галасы ў тайным галасаваньні паводле натхнення Святога Духа.

Папа сказаў, што «для добра Царквы адзінай трэба тымбольш цэнтральнага кіравецтва, чымбольш Царква пашыраецца і чымбольшшая становіцца небясьпека ад ворагаў веры, а пільнейшыя патрэбы хрысьціянскага народу».

Прывітаў Папа прысутных *абсарватараў*, а такжা прысутных *жанчын*, кажучы: «Міла нам ёсьць прывітаць сярод *аўдытараў* нашых наймілейшых дачок у Хрысьце, жанчын-аўдытарак, у пяршыню запрошаных прысутніцаць на саборным сабраньні».

*

АБСАРВАТАРЫ: Навязываеца жывы контакт паміж абсарватарамі і Айцамі Сабору: ёсьць нямала ўзаемных сумніваў і пытаньняў, але наступае значнае збліжэнне, а нават прыязныя адносіны.

Пастанова Сабору аб народных мовах у лацінскай літургіі і набажэнстве вельмі зaimпанавала абсарватарам. Іх такжа зьдзівіла поўная роўнасць Біскупаў у прамовах і галасаваньні — няма ніякіх прывілеяў для белай ці каляровых расаў, ані для ступеняў у адміністрацыі ці годнасці; нават кардыналы ня маюць права даўжай прамаўляць як 10 мінут.

29. IX Папа прыняў на спэцыяльнай аўдыенцыі 75 чал. абсарватараў у Сыкстынскай Капліцы: яны прадстаўляюць 23 Цэрквы або Федэрациі рознага тыпу. Архімандрыт Родопулёс, прадстаўнік Канст. Патрыарха, сказаў ад імя усіх прамову. Ён гаварыў:

«Мы ведаем аб труднасцях збліжэння і мы ня маем ільлюзіяў... Мы ведаем, якія ёсьць істотныя справы, што нас дзеляць... Але гэтыя труднасці не адбіраюць нам адлагі і старанні ў да канчатковай лучнасці. Сіла веры ня мае граніц; яна ўзрушае горы. Яна можа такжа зрушыць горы тых труднасцяў і бар'ераў, якія існуюць паміж хрысьціянскімі Цэрквамі».

Папа гаварыў: «Вашая прысутнасць тут ёсьць знакам і спосабам духовага збліжэння, якога дасюль ня бывала... Нарацілася прыязнь, засьвяціла надзея... Няхай-жа будзе Госпад праслаўлены!»

«Вы заўважылі, што Сабор ня мае для Вас іншых слоў, як толькі пашану і радасць з вашае прысутнасці, а такжা для ваших Супольнасцяў, якія Вы прадстаўляеце. Больш яшчэ — гэта слова любові і надзеі...»

«Апрача таго Вы можаце заўважыць, як Каталіцкая Царква настроена да дыялёгу з пашанай і пагодай. Нашая Царква не націкае, яна толькі жадае пачаць гэты дыялёт, пакідаючы Божай помачы стараньне, як яго закончыць і ў якім часе Богу спадабаецца... Дзеля таго мы Вас просім занесьці нашым Грамадзтвам і Інстытуцыям нашую падзяку, нашае прывітаньне, нашае жаданьне ўсяго найлепшага ў Госпадзе...»

«Мы заклікаем закончыць нашае спатканьне, адмаўляючы супольна малітву, якой нас навучыў Ісус Хрыстос: ОІЧА НАШ...»

*

АЎДЫТАРЫ: 13, X. Адзін з аўдытараў, Патрык Кееган, 48 г., з Лёндану, кіраўнік Сусьеветнага Руху Хрысьц. Работнікаў, выступаў з публічнай прамовай на Саборы. Сваё гістарычнае слова ён сказаў па ангельску да 2152 Айцоў. Пасля прамовы атрымаў ад усіх аўдытороў гаражае брава, а кардыналы Руффіні, Джыльфой, Мэр і Агаджаніян віншавалі, съціскаючы яму руку.

Кееган казаў: «Мы з вялікай радасцю прынялі дакумент аб Царкве, што займаеца съвецкімі: ён дае нам новую візію нашай супольнай дзейнай супрацы ў місіі Царквы. Таксама з радасцю мы прынялі Канстытуцыю аб Літургіі, якая ажыўляе наш удзел у афіцыйальным аддаваньні культу Царквы. Мы з найбольшай увагай сълядзілі вашы дыскусіі на тэму Сывецкага Апостальства...»

АЎДЫТАРКІ-ЖАНЧЫНЫ: Прыйшло на Сабор 15 жанчын: гэта прадстаўнічкі сусьеветных каталіцкіх арганізацыяў і супэрыёршы галоўных жаночых законаў.

Арцыбіскуп Страсбургу Вэбер у сваёй прамове звязаўся да аўдытарак са словамі: „Carissimae Sorores“ — («Наймілейшыя Сёстры!»).

АЎДЫТАРЫ-СЬВЯТАРЫ: Папа Павал VI заклікаў на Сабор колькідзесяць съвятароў-парахаў з розных краёў і народаў, кабмаглі ўчаствовать у разважаньні на Саборы аб съвятарстве.

Арцыбіскуп Фэрнандо Гомэс дос Сантос з Бразыліі заклікаў Сабор глыбей разважыць справу съвтароў, бо — кажа — «ўсякі посьпех шкодзіць дасканаласьці, а съвтарства ёсьць для нас надта вялікае і съятое, каб мы мелі гаварыць аб ім у разгоне».

Кардынал Руффіні падкрэсліў вялікую ахвяранасць съвтароў, якія жывуць часта ў беднасці і адзначаюцца штодзённым гераізмам у адданні і вернасці ў службе Богу і людзям».

АПОСТАЛЬСТВА СЬВЕЦКІХ: Ня толькі Біскупы і съвтары, але ўсе хрысьціяне ёсьць Апосталы, пасланыя Христом апавяшчаць Съвятую Эвангэлію. Дый усё чалавецтва ёсьць адказнае за Съвяту Веру і за Апостальства!

Нельга ставіць Бар'еры паміж духавенствам і съвецкім людзьмі. Навет і Біскупы — ня толькі ёсьць нашыя Айцы і Настаўнікі, але і Браты ў веры і ў збаўленні.

Съвецкая людзі хай ня ўважаюцца за памочнікаў у апостальстве, але самі мусяць быць дзеяйнымі апосталамі і місіянэрамі, як гэта было ў першых вякох хрысьціянства.

Нават людзі няхрышчаныя маюць вартасць у Царкве, як магчымыя хрысьціяне і могуць быць уцягнутыя ў актыунную працу, будучы яшчэ вонкак Съвятой Царквы.

Біскупы ў апостальстве ёсьць нашыя правадыры але ня дыктатары і нельга съвецкіх людзей уважаць за падданых ці слугаў.

Некаторыя Біскупы дамагаліся каб прыймаць съвецкіх у працу ў Рымскіх Курыйях і Конгрэгациях. Асабліва на гэта націскаў у сваей правомове арцыбіскуп Д. Соўза з Індый і атрымаў ад Сабору дружныя воплескі.

*

ЭКУМЭНІЗМ: Новая эпоха на Саборы!

Каталіцкая Царква хутка ідзе на ўгоду з «Адлучанымі Братамі», асабліва з Праваслаўнымі, не нарушаючы сваіх дорматаў.

Некаторыя называюць гэта рэвалюцыяй у Царкве, якую праводзіць сама Царква — аж старшыя асобы з вялікім дзівам кажуць: «За нашых бацькоў гэтага ня бывала!...»

На 14-ці галасаваньнях была прынятая экумэничная схема гістарычнага значэння блізу аднаголосна!

Каталіцкая Царква прызнаеца перад усім съветам у сваіх гістарычных памылках, у якіх былі вінаватыя нашыя продкі ў часе нязгоды з праваслаўнымі і пратэстантамі. Значыць, віна была па абедвух бакох і так нашыя браты сталі «адлучанымі». Цяпер ім трэба прысьці ў Свой Дом, якім ёсьць для нас усіх Христовая Царква. Цяперашнія «Адлучаныя Браты» ў гэтым падзеле ня вінаватыя.

Мы прызнаём, што і ў іншых Церквах ёсьць Божая ласка, а ў праваслаўных ёсьць сапраўд-

ныя Сакраманты (Тайнствы), якія вядуць людзей да збаўлення. Каталіком можна з хрысьціянамі іншых рэлігій маліцца: гэты парадак акрэсліць Біскупы ў сваіх дыэцезіях і краёх.

Праваслаўныя могуць у важнай патрэбе прыступаць да съв. Сакрамантаў у каталіцкіх касцёлах; а каталікі могуць такожа прыступаць да съв. Сакрамантаў у праваслаўных цэрквах, калі няма свайго съвтара. Гэта самая трудная праўлема перайшла галасамі Біскупаў. 2119 было «за», а 39 было «супраць».

Яшчэ на пачатку Сабору ў 1962 годзе нельга было аб такім поступе і падумаць!

*

УСХОДНЯ ЦЭРКВЫ: Патрыярх Мэльхітаў у Антыохіі Максімос IV-ы, 86 гадоў, сказаў (гаварыў па француску), што Рымскі Папа ёсьць Біскупам гораду Рыму і патрыархам Захаду, але ягоны прымат над усей Царквой ня ўменьшыцца, калі іншыя патрыярхі будуть мець свае гістарычныя прывілеі. Сказаў, што кожны патрыярхат павінен быць апошнім інстанцыям для ўсіх вернікаў у сваей акрузе: у гэтым няма крываў для пяршынства Наступніка Съв. Пятра.

16. X. КОПТЫЙСКІ арцыбіскуп Ісаак ХАТАС, 55 гадоў, з гор. Тэбы ў Эгіпце, казаў, што нельга Ўсходніх Цэркваў уважаць за якіясьці «прыватныя» Цэркви, ці «дадатак» да Каталіцкай Царквы.

«Мы — кажа — ёсьць таксама Каталіцкай Царквой!»

І казаў, што трэба, «каб мы маглі вярнуцца да сваіх краёў на Ўсходзе і абвесыці нашым вернікам вось што: — Вашыя Патрыярхі ёсьць удзельнікамі Царкоўнага Сэнату, маюць права выбіраць Першага Патрыярха — Найвышэйшага Біскупа (Папу) і самі могуць таксама быць выбранымі...»

Арцыб. Ігн. Зіядэ ад Маранітаў з Бэйруту ў Лібане выказаў сваё зьдзіўленне, што ў лацінскай Літургіі і ў набажэнстве вельмі шмат гаворыцца аб Ісусе Хрысьце, надта мала аб Богу Айцу і блізка нічога аб Съв. Духу. Святы Дух як-бы забытая Божая Асона.

А трэба помніць, што Сам Ісус Хрыстос усе свае малітвы звяртаў да Бога Айца і Бога Айцец алказываў Яму з неба. І Апосталаў Хрыстос навучыў маліцца да Бога Айца ў малітве «Ойча наш, каторы ёсьць у небе...»

Таксама Хрыстос гаварыў Апосталам аў Святым Духу, якога абяцаў ім паслаць аў Бога Айца з неба. Казаў, што Святы Дух навучыць іх усякае прайдоўы, што ім прыпомніць Христовую навуку, што Съв. Дух пацешыць іх і будзе з імі «да веку», значыць, заўсёды.

СВЯТОЕ ПІСЬМО І ТРАДЫЦІЯ: У гэтым часе праходзіла вялікая дыскусія аб Святым Пісьме і Традыцыі. Божае аўг'уленьне прышло да нас праз слова перададзене вусна і праз слова пісанае, значыць, праз Традыцыю і праз Стары і Новы Запавет. Сам Хрыстос нічога ня пісаў і не загадваў Апосталам пісаць, а сказаў: «Ідзіце па ўсім съвеце і абвяшчайце Эвангелію ўсікаму стварэнню». (Марк 16, 15).

Ня ўсе Апосталы пісалі, але ўсе апавядалі Божае слова. Значыць, вялікая частка Божых праўдаў пашла ў съвет ня пісаная, але праз вусны Апосталаў і гэтак пераходзіла з пакалення ў пакаленне — аж дайшла да нашых часоў.

Некаторыя праўды веры ледзь успомнены ў Новым Запавете, а ўжо праз Традыцыю дайшло да нас у поўнай яснасці. А Св. Царква пасля съмерці Апосталаў апякуецца і выясняе Св. Пісьмо і Традыцыю.

Каб ня было непараразуменіння, Царква мае свае Саборы Біскупаў: Саборы даюць выяснянні, развязываюць сумнівы, асуджаюць памылкі. Рымскі Папа мае спэцыяльны прывілей, як Ключар і Галоўны Пастыр і Фундамант Цэрквы, пацвярджаецца пастановы Сабораў, «зъвязываць і развязываць» усякія патрабы і пытанні ў справах веры і абычаяў. Папа аднак ужывае Біскупаў як сваіх братоў у кіравечтве Царкою і вось дзеля чаго маемо Сусъветныя Саборы.

Сабор заклікае вернікаў часцей зъвяртацца да Св. Бібліі, асабліва да Новага Запавету. Також дапускае супольны пераклад Бібліі з вучонымі праваслаўнымі і пратэстантамі.

Біскуп Цэкада з Югаславіі ставіў за прыклад пратэстантаў — казаў, што ў пазнаньні Бібліі каталікі стаяць ніжэй. Казаў, што ў Рыме павінна паўстаць Біблійнае Таварыства — на падабенства Брытанскага ў Англіі, каб выдаваць Біблію ў шмат мільёнах экзэмпляраў.

*

Аб СВЯТЫХ: Царква ў небе і на зямлі становіцца адзін Божы народ — адно Містычнае Хрыстовае Цела.

Святых у небе мы ўважаем за больш злучаных з Хрыстом: яны заступаюцца за нас у Айца праз Хрыста, з Хрыстом і ў Хрысьце. Аднак лішняя вонкавая остэнтация ў набажэнстве мусіць быць забаронена. Ёсьць-бо вялікая розніца, як аддаваць чесьць Святым, а якая належыць Самому Богу.

Найсвяцейшая Дзева Марыя называецца Маткай Боскай: чэсць Яе вельмі пашырана на Ўсходзе і Захадзе. Прэз Хрыста Марыя ў асаблівіце способ звязана з Святою Троіцяю і зда-

была выніятковую годнасць у Царкве і ставіцца як прыклад для хрысьціянаў.

Аднак і ў набажэнстве да Божае Маці трэба сцерагчыся ўсяго лішняга і ненатуральнага, бо ўсёж такі яна ёсьць «Гасподняя Служанка», як сама сябе называла.

*

ЦАРКВА Ў СУЧАСНЫМ СЪВЕЦЕ: 19. X. Біскуп з Ліворно ў Італіі Эміліян Гуано, 64 г., сказаў, што Царква ня можа тримацца палітыкі зачыненых дэзвярэй і толькі бараніць свае інтэрэсы, але трэба выйсці і наўонкі як і Сам Хрыстос прыйшоў на съвет і жыў паміж людзей, — так і Царква жыве на съвеце, дзеліць з людзьмі ўсе кlapоты, каб вучыць іх лучнасці з Богам, бо Царква створаная для людзей.

20. X. Кардынал Леркар, арцыбіскуп Болёні ў Італіі, 73 г., сказаў, што — тэма такая важная, што нельга зь ёй сцяпішацца і — магчыма — нават IV-ай Сесіі ня хопіць, каб добра яе разважыць, бо Царква павінна быць праводзячай зоркай усіх народаў. На гэтую тэму павінны прамаўляць прадстаўнікі ўсіх народаў і культуры.

Ягоная прамова была нагароджаная гарачымі воплескамі.

22. X. Арцыбіскуп Вэстмінстэр (Лёндан) Джон Гіннэн востра выступіў супраць тэалёгаў, якія апрацавалі праект Камісіі ў справе антыконцепцыйных сродкаў, асабліва т. наз. «пігулак». Казаў, што справа дзяляць у жанімстве ёсьць вельмі паважнай: яе ня могуць развязываць самі тэалёгі-манахі. Гэтая праблема вымагае глыбокіх досьледаў лекараў-спэцыялістаў і тэалёгаў, якія прайшли даўгалетнюю душпастырскую практику. Інакш, паспешна дэцыдуючы, можна ўпасыці ў цяжкія памылкі.

Значыць, трэба выбраць новую паважнейшую Камісію, яка — пасля 3-4 гадоў досьледаў — даложыць Сабору свае рэзалюцыі.

23. X. Арцыбіскуп Іу Пін, 63 г., выгнанец з Нанкіну ў Кітай, гаварыў аб камуністычным атэізме. Сказаў:

«Камунізм ёсьць адно з найбольшых, відавочніх і няшчасных зъявішчаў у сучасным съвеце і Царква ня можа і не павінна ўнікаць гаворкі на гэтую тэму».

І далей: «Камунізм — гэта ваюочы атэізм. Гэта — компліцыя ўсіх гэрэзіяў. Мы мусім аб ім гаварыць, калі хочам бараніць праўду».

Далей: «Дзеколечы запануе камунізм, там існуюце крывавы, або прынамсі юрыдычны прасльед насељніцтва, а свобода яўна прыгнечана».

І кажа: «Трэба, каб Сабор над гэтай праблемай радзіў, каб здволіць чаканыне і надзею народаў — найбольш тых, што стогнуць пад ярмом ка-

мунізму і так несправядліва церпяць неапісаны прыгнёт».

«Дык — кажа — паўтараю сваю просьбу, каб вы высказаўся ў нашай схэме аб камунізме адкрыта, ясна і вычарпальна».

Царква не закладалася сама для сябе, але для съвету, каб яго весьці да Бога. Царква ня жыве на няведамай плянэце, але жыве паміж людзьмі і нельга гаварыць: «Мы і Бог», але трэба казаць: «Мы і Бог і людзі».

Служба Богу — гэта служба людзям, як кажа Гасподзь: «Што вы зрабілі аднаму з найменшых, вы зрабілі гэта Мне».

26. Х. Біскуп Шпузэльбэк з Усха. Нямеччыны казаў: «Экспэрты і спэцыялісты ў прырадазнаўчых навуках бываюць сапраўды засмучаныя ў гутарцы з намі. Бо наш язык ёсьць бадай ста-расьвецкі, нестасоўны да іхных поглядаў... Навукойцы пранятых апошнімі пытаннямі ў галіне касмалёгіі — дайшлі да новых звязвішчаў і асноўных канцепцыяў, якія абсалютна не адпавядаюць нашай філязофіі».

Біскуп адзначаў, што а. Тэйльгард дэ Шардэн (езуіт) мае такі вялікі ўплыў у сяньняшнім навуковым съвеце, бо гаворыць навуковай мовай: ён разумее навуковыя праблемы і ад яго можна спадзівацца помачы ў рэлігійных спраўах падчас студыяў.

Дзеля таго здэкліраваныя атэісты ненавідзяць а. дэ Шардэна.

27. Х. Біск. І. Гарнэры з Італіі гаварыў аб турыстыцы, што гэта — адно з найважнейшых звязвішчаў у сучасным съвеце. Турыстыка павінна прычыніцца да пагаднення цяперашняга съвету: дае магчымасць спатыкацца і гаманіць людзям вольным ад штодзённых клапотаў і працы. У мінулым годзе 22 мільёны турыстаў наведала Італію, 6 міл. — Францыю, 13 міл. — Гішпанію. Апрача таго і свае не сядзяць дома і адведываюць свой край.

Біскуп казаў, што масавы наплыў турыстаў прычыніеца да фармавання погляду людзей, дык на гэта Царква мусіць звязрнуць вялікую ўвагу.

Рэдакцыя «Б. Шл.» скажа ад сябе: Належыла-б, каб Каталіцкая Царква ў такіх краёх як Італія, Гішпанія і інш. 1) Выдавала штотыднёвяя газэты для турыстаў у галоўных мовах. 2) Каб у галоўных гатэлях у турустычным сезоне былі адчыненыя капліцы для святароў-турыстаў, ці для спэцыяльных капэлянай. 3) Каб увесыці абмен капэлянамі для турыстаў паміж краімі, якія абменіваюцца турыстамі. 4) Каб назначаць спэцыяльныя гадзіны ў святынях на съвяточнае набажэнства для турыстаў з мовой (у навуках) адпаведнай для тых-жэ. 5) Уцягнуць у духоўную справу радыё, тэлевізію і інш. ў сэзоне турызм.

27. Х. Аб УБОСТВЕ (беднасці) гаварыў Бп. Шарль Гіммер з Бэльгіі: «Каб перамагчы голад і каб узмациць людзкую супольнасць у галіне справядлівасці і ахвярнасці: значыць, каб людзі былі гатовыя ня толькі галаслоўна, але дзейна, перамагаць хцівасць і каб маглі дапамагаць тым, што церпяць голад і скрайнюю галечу».

Бп. казаў, што «гэта належыць да істоты Хрыстовай Эвангеліі, якая цесна звязаная з Боскай і братнай любоўю».

«Ці не здаецца вам — казаў — што гаворачы казаныне, мы самі павінны быць першымі на гэтай дарозе, ідучы ў сълед Хрыста ў способ, які нам падкажа Святы Дух?...»

28. Х. Аб асабістай ГОДНАСЦІ ЧАЛАВЕКА гаварыў Бп. Анд. Грутка із Злуч. Штатаў Амерыкі. Казаў: «Належыць, каб Айцы гэтага Сабору — з усіх старон съвету і розных колераў скурсы — выразілі свой пратест супраць усякай сэргэацыі і з моцай ерыхонскіх разбураючых трубаў аб'явілі асабістую годнасць і права чалавека — дзе-б ён ня жыў, — з найбольшай яснасцю і бяз ценю сумніваньня».

Бп. казаў, што вялікі сорам каталіком, якія ўцікаюць зь месца, дзе асядаюць каляровыя, а каталіцкія місіі і парафіі пусыцеюць. Катал. Царква ёсьць надзеяй для ўсіх людзей і збаўленнем для іх. «Паняверка чалавека за яго адменны коляр скурсы, за тое што ён чужаземец, або іншай веры — гэта папросту правакацыя Божага Провіду, бо ніхто з людзей ня можа выбіраць сабе бацькоў або край для нараджэння».

28. Х. Арцыб. Дамінік Атгайдэ, Капуцын з Індыі, гаварыў з цэлай энэргіяй, каб парушыць сумленье съвету для гэтай балючай праблемы, якой ёсьць расавая сэргэацыя. Кажа: «Нават у нашых часох, у якіх прышлося нам жыць, далей існуе таемнае нявольніцтва: людзей купляюць і прадаюць яшчэ сяньня. Ды ёсьць уважаныя вольныя краі, дзе грамадзяне ніколі не карыстаюць з поўнага права. Бяз ніякага сумніву тыя людзі заслужылі на спачуцьцё і літасць, якія ў родным краі, на роднай зямлі прыгнечаныя вельмі цяжка праз варожы рэжым, ці праз варожых суседзяў... Тыя народы, так моцна прыгнечаныя, чакаюць, як ведама, ад гэтага Сусветнага Сабору, пазытыўных адносінай і акцыі ў іх абароне. З глыбіні сваей нядолі яны ўзносяць вочы і выцягваюць да нас у роспачы руکі, ня губляючы надзеі, што праз нашую інтарэнцыю атрымаюць вольнасць і што ім удасца ратавацца ад гэтай новай хвалі нявольніцтва».

Арцыб. выразіў прызнаныне ўспамінаючы Магатму Ганді, Джона Каннэді, а. Марціна Лютара Кінга (нэгра) і гіндускі ўрад за іх непахісную і становую пазыцыю ў справе сацыяльной спра-

вядлівасьці, права чалавека і рэлігійнай вольнасъці. Казаў, што «такі незвычайны, выдатны чалавек, які быў Магатма Ганді, заслужыў на зьдзіўленыне і пашану» за змаганыне, каб вынесыці з подласьці шэсьць мільёнаў індускіх пaryсаў даўней залічаных да чарады вырадкаў грамадзства.

Арцыб. назваў памяць Кэннеді «годнай найвышэйшай пашаны, бо ён пасъвяціў сябе, а нат' аддаў жыцьцё, каб дабіцца грамадзкіх праў для нограў у Злуч. Штатах Амэрыкі».

У канцы Арцыб. заклікаў Айцоў Сабору, каб не баяліся казаць праўду у абароне вольнасъці людзей і народаў.

Пасъля яго прамовы ўвесь Сабор даў гарачыя воплескі.

*

28. X. Аб асабістай вольнасъці **ЖАНЧЫНЫ** гаварыў Біскуп Г. Кодэррэ з Канады. Сказаў: «Жанчына мае асаблівую і неабходную ролю ў гэтым съвеце, каб споўніць свае абавязкі ў грамадзстве і ў Царкве... Аж да нашага часу, на жаль, жанчына не магла спаўняць поўнасъцю сваей ролі так у грамадзстве як і ў Царкве, хоць хрысьціянская жанчына працавалі так шмат — усюды і заўсёды — з сапраўднай ахвярнасцю ў галіне навучанья, шпіタルнай працы, ў розных установах і г. д.

Біскуп сказаў: «Царква ў гэты час сваей гісторыі павінна запрасіць людзей, а найперш хрысьціян, каб рабілі ўсё магчымае, каб жанчына магла асянгнуць належнае ёй месца ў жыцьці грамадзства і ў жыцьці Царквы... Бог стварыў мужчыну і жанчыну як роўных партнераў: абоім даў роўнае права да ласкі, і кожнаму даў спэцыяльную адказнасць у жыцьці Царквы, бо заклікаў іх як роўных да той самай адвечнай шчасльвасьці».

29. X. Біскуп Фротц казаў: «Вартасныя жанчыны жадаюць адыграць сваю ролю асабіста ў жыцьці грамадзкім, інтэлектуальным, культурным, эканамічным і палітычным, а також ў жыцьці Царквы». (Папа Ян XXIII казаў, што чалавек мае права, каб яго асабістая годнасъць была прызнаная і ацэненая, а яго здольнасъці каб былі разьвітыя для добра ўласнай асобы і грамадзства).

Зъмяняеца час і зъмяняюцца жанчыны, дык Царква мусіць прызнаць зъмененую пазыцыю жанчыны ў сучасным съвеце.

*

29. X. Кардынал Суэнэнс з Бельгіі сказаў у справе **ЖАНІМСТВА**: «Мы ўсе добра ведаем, як вельмі крытычнай ёсьць у съвеце і ў Царкве

справа жанімства, а над усё справа регулявання натуральнага прыросту».

Аб Камісіі гаварыў, што яна павінна правесці шырокое дазваныне сярод выдатных маралістаў, навукоўцаў і прафэсараў універсітэцкіх з усяго съвету пасярод мужчын і жанчын съвецкага стану і сярод хрысьціянскіх жанімстваў.

Сказаў, што фаміліі ўдзельнікаў гэтай Камісіі будуть абвешчаныя.

Сказаў, што Царква ніколі не адкідае праўды, якую раз ужо апавядала. Але з бегам часу Царква даходзіць да глыбейшай аналізы Святога Пісъма і выводзіць вынікі і падае да публічнага ведама, а Святы Дух заўсёды прыводзіц Царкву да паўнай праўды. І сказаў да усяго Сабору: «Вялебныя Айцы! нам нельга маўчаць. Не пабаімся пачаць студыяў у гэтай справе, бо збаўленьне душаў, нашых сем'яў, а нат' усяго съвету знаходзіцца ў небяспечы».

Аб рэгуляцыі натуральнага прыросту —

Патрыарх Максімос IV Сайг сказаў: «Вернікі знаходзяцца ў прыкрай жыцьцёвой сітуацыі, супяречнай з царкоўным правам, здалёку ад Сакрамантаў (Тайнстваў) і ў сталай небяспечы, бо ня могуць адпаведна развязаць двух супяречных прыказанняў, калі ідзець аб сумленьне і нармальнае жанімскае сужыцьцё».

Казаў: «Пераважная большасць хрысьціян жыве практычна супраць агульнага навучанья Царквы». Значыць, развязаць гэтую проблему бардзей пільна цяпер як каліколечы, бо адпруженіе ёсьць неабходна ў перанаселеных частках съвету, дзе цяпер варункі жыцьця сьпіхаюць сотні мільёнаў людзей на дно галечы страшнай і безнадзейнай.

Казаў: «Сабор мусіць высказаць, ці Бог хоча сапраўды такога затору, так прыгнятальнага і праціўнага для натуры?»

І сказаў яшчэ, што Каталіцкая Царква павінна сур'ёзна пачаць гаварыць аб гэтай справе з іншымі хрысьціянскімі і з не-хрысьціянскімі — вучонымі і мысліцелямі, бо мы знаходзімся перад праблемай супольнай для усяго чалавецтва.

ВЯЛІКІ КРОК DA ЗГОДЫ КАТАЛІКОЎ З ПРАВАСЛАЎНЫМІ

1-га лістапада 1964 г. пачалася на востраве Родос канферэнцыя праваслаўных дэлэгатаў ад 8-мі патрыярхах — Канстантынопаль, Александрыя, Антиохія, Ерусаліма, Москва, Бэльград, Букарэст і Софія і 6-ці Цэрквай аўтакефальных — Цыпр, Грэцыя, Польшча, Грузія, Чеха-Славація і Фінляндыя.

Мэта Канфэрэнцыі: К-скі Патрыярх Атэнагорас, пасъля спатканьня з Рымскім П. Паўлам VI у Ерузаліме 5. I. 1964 г., разаслаў да ўсіх Праваслаўных Церквай заклік — сабраца на Канфэрэнцыю і згаварыцца аб адносінах да Каталіцкай Царквы.

Значыць, справа набрала значэнья экумэнічнага — гэта ўжо ня прыватнае спатканьне і гутарка, але афіцыяльная размова аб адносінах Церквай, што ад 1054 г. жылі паасобку. Так Патрыярх Атэнагорас, як і Рымскі Папа паказалі перад усім съветам найвышэйшую добрую волю.

Павал VI выслаў на гэтую Канфэрэнцыю да сабранных Правасл. Іерархаў сваё прывітанье ў спэцыяльным лісьце. Тытулуе іх «Вельмі дарагімі Братамі», і з цэлым Ватыканскім Саборам моліць Бога, каб паслаў ім Святога Духа. Перад гробам Св. Пятра ўвесь Сабор моліць Бога і просіць ласкі для іх і для сябе, «каб усе былі праняты супольнай любоўю».

Далей Папа піша: «Няхай Найсвяцейшая Дзева Марыя, Божая Маці і нашая супольная Маці, да якой мы молімся і аддаем чэсьць з той самай гарачай любоўю, — заступіца за нас, каб мы што раз больш узрасталі ў любові да яе Сына, нашага Збаўцы і адзінага Господа. Каб любоў, якую мы жывім пры Гасподнім Стале, нас учыніла на кожны дзень больш стараннымі ў лучнасці духа, і ў звязку Супакою».

*

Гэты ліст Папы зрабіў моцнае ўражаньне на ўсіх сабранных. Присутны там на Канфэрэнцыі праф. Нісціотіс сказаў, што гэты ліст Папы, ад才是真正аваны да Праваслаўных, мае той самы тон, у якім Рымскія Папы пісалі да падзелу Церквай.

Канфэрэнцыя пастановіла аднамысна адпісаць Папе.

Яны пісалі: «Мы атрымалі з вялікай радасцю вельмі мілае пісьмо ад Вашай Дастойнай Святасці.

«Мы шчыра цэнім слова любові і міру ў гэтым пісьме і толькі Гасподняя ласка, што гэта нам прышло ад Вас і ад Ватыканскага Сабору і ад усей каталіцкай рымскай Царквы.

«Супольнай пастановай мы перадаём вашай Святасці нашую гарачую падзяку.

«Пасылаем Вам прывітанье наўзаем — міру і любові ў нашым Господзе. Трываючы ў малітве і аказываючы адны другім пашану, мы ідзём паводле Божага загаду, каб споўніць волю Хрыста Господа Нашага аб яго Царкве...

«У тым самым духу і надзеі, што Гасподзь, які адкупіў сваю крывёю, ён Церкву ўзгодніць, праз заступніцтва Найсвяцейшай Маці, дасць пачеху і сілу і вам і нам, каб цешыцца дабром брацтва ў Хрысьце».

ЗАЛАТУЮ МІТРУ з каштоўнымі каменінамі Папа палажыў пасъля набажэнства на аўтар — як ахвяру для бедных. 13. XI. 64 г. ў базыліцы Св. Пятра адпраўлялі ўрачыстую Літургію — саборна — каталіцкая ўсходнія Патрыярхі і Біскупы (там быў і наш Уладыка Чэслай). Гэта быў дзень Св. Яна Хрызостома, Канстантынопальскага Патрыярха.

Пасъля Літургіі прысутны Папа зьняў мітру, а сакратар Сабору Фэлічы аб'явіў, што мітра аддаецца на бедных: яна была ахвяраваная праз гор. Мілан, дзе да сваіх выбараў Папа быў кардиналам-арцыбіскулам.

Папа прызнаў сваю мітру за лішне збыткоўную і каштоўную. І гэта добры прыклад для вышэйшага духовенства съцерагчыся паказной пышнасці.

НОВЫ ТЫТУЛ БАГАРОДЗІЦЫ — «МАТКА СВЯТОЙ ЦАРКВЫ»

На Саборы была гарачая дыскусія аб гэтым тытуле: былі закіды, што не належыць држніцу пратэстантаў такай новай назовай і галасы разьдзяліліся, так што не хапіла галасоў да саборнай большасці — 2/3. Тады Папа ад сябе зацьвердзіў новы дэкрэт.

А пратэстантам, якія ня прызнаюць малітвы да Божае Маці і да Святых, можна адказаць, што ад вякоў Царква — на Захадзе і на Усходзе — прызнавала тытулы вялікім святым — багасловам «Айцец Царквы», як напр. Аўгустын, Ян Златавусны, Грыгор Багаслоў і інш. І пратэстанты гэтаму не пярэчылі.

Чаму-ж нельга даваць падобнага тытулу Божай Маці, якая перавышае ўсіх Святых?

Эўхарыстычны Кангрэс у Індыі

ЛІСТАПАД-СЬНЕЖАНЬ 1964

У канцы лістапада — ад 28, XI да 6, XII ў гор. Бамбэй адбудзеца 38-мы Эўхар. Кангрэс, на які 2-га сьнежня прыбудзе Рымскі Папа Павал VI.

*

ІНДЫЯ — паводле прастору займае 7-ае месца паміж найбольшымі краямі сьвету, а паводле колькасці народу — 2-е месца і мае 450 мільёнаў людзей. У Бамбэі живе 4 міл.

Насельніцтва разрастается паводле паміж 1951-1961 г. (за 10 гадоў) прыбыло 80 міл.

3.500 г. таму Індостан занялі арыцы — раса, да якой належым і мы, як усе белыя. У пачатку нашай эры прыбылі тюркі, манголы і афганы. У XVI веку — партугальцы, пасля — французы, у XVII — англічане, якія паволі перамаглі ўсіх.

У 1947 г. ад Індыі аддзяліўся Пакістан і Цэйлён, а ў 1950 г. Індыя стала незалежнай рэспублікай.

У Індыі больш як 700 розных моваў і дыялектаў, 15 моваў афіцыяльных. Найбольш пашыраная мова гінду, якую хоча ўрад накінуць усім, каб адкінуць ангельскую, якая пакуль што служыць адзіным спосабам паразуменія для ўсей дзяржавы.

*

У Індыі каля 11 міл. хрысьціянаў, а з гэтых 6 міл. 300 тыс. каталікоў. Уся маса народу належыць да рэлігіі індуізму (браманізму), 43 міл. магамэтан і малая частка будыстаў.

Першым апосталам у Індыі лічыцца Св. Апостал Тамаш, які быў там замучаны. Хрысьціянства пашыралася даволі памысна, але было паўстрыманае праз магамэтанаў. Партугальцы прывезылі місіянераў, якія началі новую місію. Найбольш выдатным місіянэрам быў Св. Францішак Ксавэры, які лічыцца П-ім Апосталам Індыі.

Цяпер Індыя мае 70 біскупаў, з якіх 45 — індусы і адзін кардынал — індус, Валерыян Грацыяяс, арцыбіскуп у Бамбэі.

*

Бамбэй вялізарны горад на берагу Арабскага мора. (Назова «Бомбэй» ад партугальскага «Бон Бай» — «Добры Заліў»). Гандлёвы горад грае ролю падобную да Нью Ёрку; 80% людзей жывуць з дня на дзень і часта галадаюць.

Вось-жа робяць некаторыя людзі закід, што Каталіцкая Царква хоча тут на Кангрэсе паказацца з цэлым гонарам і блескам, і Папа прыедзе. А будзе паглядаць на такую выставу га-

лодны горад... Закід можа здавацца слушны, але выбраны быў Бомбэй дзеля таго, што тут каля 300 тысяч каталікоў. І Папа прыяджае не як прадстаўнік дзяржавы Ватыкану, а як просты турысты-пілігрим і бяз ніякай помпы-парады. Хоча наведаць вялікую Азію, пазнаць вялізны народ — для далейшаймагчымай місыйнай працы і також мае ў пляне адведаць найбяднейшыя кварталы, каб пасля падняць плян широкай помачы галодным.

Індыскі ўрад вельмі ахвотна прыймае Кангрэс і Рымскага Папу. Урадовыя прадстаўнікі з самымі прэзыдэнтамі прыедуць у Бомбэй на спатканыне Папы і запрашаюць яго ў сваю сталіцу Нью Дэлі. Газэты наагул і нават камуністы выразілі сваю радасць, што ўбачаць такога Госпца.

Толькі экстремісты паднялі пратест супраць прыезду Папы, але прэм'ер Шастры ім адказаў, што «Індыя ведамая на ўсім сьвеце з сваей традыцыйнай гасціннасці, дык і ў гэтым выпадку, хоць Папа ёсьць Галавой у Каталіцкай Царкве, але ёсьць також Галавой Ватыканскай Дзяржавы, вось як такога мы яго прыймаем».

Каталіцкая газэты пішуць: Калі Папа візытаў Палестыну — месца нараджэння, жыцця і съмерці Гасподняй, — дык адпаведна також, каб адведаў Індию — месца, да якога тасуюцца слова Хрыстовыя: «Я быў галодны, а вы Мяне накармілі». Дык і Папа перш паслаў у Індию на 100 тысяч доляроў (і 20 тысяч на транспарт) зборжжа для галодных, а пасля паехаў сам пабачыць, якія ў Індыі патрэбы беднага народу. Трэба, каб каталікі і ўвесь сьвет ведаў, што служба Божая палягае на так у тым, каб маліцца, ладзіцца Кангрэсы і працэсі, але больш у тым, каб аказываць міласэрнасць найбяднейшым.

МЭТА КАНГРЭСУ:
«ЭЎХАРЫСТЫЯ И НОВЫ ЧАЛАВЕК»

Пры цяперашній пагрозе ад атомных бомбаў трэба глыбока разважаць і звязтацца да Бога, шукаючы ратунку. Вось аб гэтым будаў на Кангрэсе спэцыяльныя лекцыі і малітвы да Госпада Ісуса Хрыста, каб даў людзям розум і добрую волю, выйсці з такай небяспекі.

Апрача таго на тры дні перад Кангрэсам кардынал Грацыяяс склікае асобнае Сабраныне і Студыі аб тым, як ратаваць Індию ад голаду. На Студыі будзе прэзыдаваць амбасадар Злучаных Штатаў Амэрыкі М. Бовлес, будаў пры-

сутныя прадстаўнікі навуки, асабліва лекары, — ня толькі з Індыі, але з усяго съвету і ня толькі каталікі, але і іншыя хрысьціяне і нехрысьціяне.

Папа Павал VI мае намер кансэкрываць падчас Кангрэсу 5 біскупаў з пяці кантынентаў съвету, бо «Папа становіцца місіянэрам», як сам сябе называў, аўтоляючы свой выезд у Індыю.

Адна толькі Партугалія пачулася пакрыўджацай падарожай Папы ў Індыю. Прычына такая,

што Індыя захапіла даўнейшую калёнію Партугальскую ГОА, якой Партугалія валодала калі 300 гадоў. Адазваліся пратэсты да Папы з боку інтэлігентаў, а нават ад духавенства. Ніхто аднак з цэлага съвету не падтрымаў Партугаліі, бо пары на калёніі ў чужых землях ужо мінула. Адно яшчэ бальшавікі заўзята трymаюць у руках чужыя землі, а паміж імі і нашую Бацькаўшчыну.

Наш Дар

(Каляднае разважсанье)

«Што дамо Табе, Хрысьце, за тое, што дзеля нас Ты стаўся чалавекам? Кожнае стварэнне прыносіць доказ сваей уздичнасці: ангелы — съпеў; неба — звязду; мудрацы — свае дары; пастухі — хвалу; зямля — пышчуру; пустыня — ясьлі; а мы прыносім Табе Дзеву Маці».

Так съпявае съвятая Царква на вячэрні съвята Народжаныя Христовага.

У дзень, калі мы ўспамінаем прыход на съвет Збавіцеля, мы ня можам забыцца аб Той, якая была асаблівай Божай прыладай у гэтай вялікай тайне, аб Найсьвяцейшай Дзеве Марыі, Маці Божай. Бо калі справядлівасць вымагае, каб мы шанавалі тых, якіх Бог ушанаваў сваім сяброўствам і любоўю, дык што-ж мы можам сказаць аб Найсьвяцейшай Дзеве, якую Ён узвысіў над усімі стварэннямі? Як можам апісаць веліч ласкі, якая была ў ёй? Якая мова можа дастойна усхватіць Матку нашага Збаўцы?

Пры ўсім гэтым мы аднак не павінны забывацца, што Найсьвяцейшая Дзева зъяўляецца стварэннем і, як мы, належыць да роду людзкага. Якраз дзеля гэтага ў вышэй прыведзенай песні яна называецца дарам, які род людзкі прыносіць Хрысту. Яна ёсьць нашым дарам Богу, бо ў ёй споўніліся шматвяковыя чаканыні людзтва. Яна ёсьць дарам, бо ад яе наш Збаўца прыняў людzkую натуру. Наканец, яна ёсьць дарам, бо ў ёй мы знайходзім усё, што ёсьць найбольш прыгожага і шляхотнага ў людzkой натуры, якая поўнасцю адчынілася для Божай ласкі.

Людзкая натура падобная да хаты з зачыненымі знутры дзівярыма і вокнамі. Съвятое ня можа туды увайсці, пакуль нехта знутры не адчыніць заслонаў. Нешта падобнае здараецца ў адносінах паміж Богам і чалавекам. Стварыўшы нас свабоднымі, Бог шануе нашу свабодную волю і ня змушае нас да нічога, нават калі ходзіць аб нашае збаўленыне. Мы таксама нічога ня можам без Бога, але ад нас залежыць, каб адчыніць нашы душы і ўпусціць туды

Ікона Багародзіцы у белар. царкве ў Лёндане праменныі Божай ласкі. Такім чынам нашае збаўленыне робіцца актам «супрацоўніцтва» паміж Богам і намі.

Ёсьць дзівye галоўныя рэчы у адносінах чалавека да Бога: вера і съвятыць. Абедзіве яны зъяўляюцца Божым дарам, але адначасова ёсьць

немагчымыя без свабоднай згоды, без «супрацоўніцтва» чалавека. Што гэта значыць, мы можам бачыць на прыкладзе Абрагама, «бацькі ўсіх верных». Аднога разу Абрагам атрымаў загад ад Бога, каб пакінуў усё — бацькаўшчыну, сваякоў, бацькоўскі дом, — і ішоў далёка ў наведамую краіну, ня маючи нічога акрамя Божага абяцаńня, што гэтая краіна станеца ў адзін дзень собскасцю яго і ягоных нашчадкаў. Абрагам адразу паслухаўся, ня гледзячы на тое, што ён і ягоная жонка былі старыя і ня мелі надзеі мець дзяцей. Ён паверыў у тое, што, па людзку, было няверагодным, спадзявався супроць спадзяванья, як пазней сказаў аб ім сёв. Павал, і гэтая ягоная непахісная вера залічылася яму ў справядлівасць. Аднак гэтага недастаткова. Толькі Абрагам пасльпей выканана загад, як Бог прамовіў да яго зноў: «Хадзі перада мною і будзь дасканалы!». Бог ёсьць бесканечна съяўты і дзеля гэтага нічога нячыстага ці недасканалага ня можа прыблізіцца да Яго, ці дагадзіць Яму. Таму і Ісус Хрыстос ў адзін дзень скажа тым, якія съледавалі за Ім: «Будзьце дасканалыя, як і Айцец Ваш на небе ёсьць дасканалы».

Ад Абрагама праз цэлы час Старога Запавету мы бачым цэлы рад Божых слугаў, якія, паклаўшы ўсю надзею на Бога, чакалі Ягона гвалткага абяцаńня — прыходу Мэсыяша. Кажны з іх стараўся спрычыніцца да набліжэння гэтага гвалткага здарэння ў меру данай яму ласкі, выконваючы Божую волю. У пэўным сэнсе мы можам лічыць Найсьвяцейшую Дзеву апошній

у гэтым радзе съяўтых Старога Запавету. Аднак яна займае асаблівае месца ў цэлым стварэнні, паколькі ў ёй «супрацоўніцтва» людзкой натуры з Богам, поўнае паслушэнства Божай волі, дасягнулі дасканаласці, ніколі не асягнутай раней ці пазней. Бязумоўна тут была асаблівая ласка Божая, але гэтая апошняя не зынішчае свабоднай волі. Ласка не перашкодзіла саграшыць нашым першым бацькам. Саул, першы жыдоўскі князь, таксама адпаў ад ласкі. Мы можам даць яшчэ шмат падобных прыкладаў.

Дзеля гэтага зусім ня прыпадкова Альжбета прывітала Найсьвяцейшую Дзеву словамі: «Благаслаўлённая Ты, якая паверыла». А якая прыгожасць душы, якая адданасць волі Божай, адчуваеца ў словах Марыі, калі яна пачула, што мае бышь Маткаю Бога: «Вось я служка Божая; няхай мне станеца паводля твайго слова».

Бог уславіў сваю пакорную служку над усе стварэнні съвету. Яна сталася Маткаю Бога і Збаўцы Нашага Ісуса Хрыста. Съяўты Павал назваў Хрыста другім Адамам, праз якога мы ўсе сталіся новым стварэннем. Ужо ў другім стагодзідзі сёв. Ірынэй назваў Найсьвяцейшую Дзеву другой Эвой, Маткаю ўсіх тых, якія жывуць у Богу. Маці Хрыста, яна зъяўляеца нябеснай маткаю ўсіх нас. Няма і нічога, чаго-б Яна не магла атрымаць ад свайго Боскага Сына. Дык прыбягайма ўсе пад яе апеку, просьчы ейнага заступніцтва і малітваў, каб адзін дзень мы сталіся годнымі Валадарства Божага.

a. A.

Весткі са съвету

РЫМ. Дня 18. X. адбылася ў базыліцы Сёв. Пятра ўрачыстая кананізацыя 22 нэграў з Уганды ў Афрыцы, якія былі — паводля загаду караля Мванга — страшэнна мучаны і спаленые за веру ў Бога — у 1885—1887 гадох.

Той кароль Мванга быў прадзедам цяперашняга презыдэнта Уганды.

На кананізацыі быў прысутны цяперашні віцэ-презыдэнт Уганды як прадстаўнік ураду. Была вялікая грамада прыбыўших з Афрыкі нэграў католікоў, якія пляялі сваей мэлдыйяй набожныя песні пад музыку «там-там». Присутнічай афрыканскі кардынал Ругамба.

Гэта першая кананізацыя чорных хрысьціянаў.

Папа Павал VI гаварыў: «Мы ня сумляваемся бачыць там спэцыяльнага прызваньня, што Афрыка ёсьць зямлёр Эванэліі». Казаў, што Царква старавеца вызваліць энэргію мясцовага народу, весці іх да аўтаноміі і дасцеласці... Папа ўспомніў,

што афрыканскія біскupy вельмі прысяць прысылаць больш съяўтароў-місіянэраў, бо надта вялікае поля працы.

I падчас кананізацыі Павал VI аб'явіў, што зьбіраеца пaeхаць у Бамбэй у Індый на Эўхарыстычны Кангрэс 2. XII. 1964 г. Значыць, Папа сам асабіста хоча стаць місіянэрам. Казаў, што ня дзеля цікавасці, ці ахвоты да падарожы паедзе ў Індыю, але каб адчыніць Царкве дэльверы шырэй у Вялізарную Азію, дзе бязъмерныя масы народаў чакаюць Божага Слова.

*

ІТАЛІЯ — МОНТЕ КАССІНО. 25. X. Папа Павал VI прыбыў, каб пасльпейцца адбудаванае пасльле II Вялікай Вайны абацтва аа. Бэнэдиктынаў. Там у канцы вайны замацаваліся немцы і аліянты цалкам разбурылі царкву і кляштарныя будоўлі — гэты «незраўнаны помнік рэлігіі, культуры, мас-

тацтва і цывілізацыі», як назваў Папа, і што такі быў «съялы гест ваеннаага шалу».

Святога Бэнэдыкта, Патрона Монте Кассіно, Папа назначыў Патронам Эўропы, каб усьцераглася новай вайны, якая пагражае згубай чалавечства.

*

МАСКВА. Упадак Хрущова (14. X.), апрача палітычнай стараны, аб чым пішуць у сьвецкай прэсе, мае такжэ і справы духовыя. Ніколі яшчэ свабода сумлення ня была так ганебна парушаная, як за часоў «добрата Мікіты»: гэта ўжо ня толькі уціск рэлігіі, але поўны прасльед (замыкненне апешніх цэркваў, адбранье дзяцей ад бацькоў для бязбожнага выхаванья і інш. зьдзекі). А ў пра- пагандзе ўсё складалі адказнасць на Сталіна і ягоны «культ асобы». Цяпер-жа новыя лідары пакрысе раскрываюць дэфэкты самога Хрущова: падобная тактыка будзе трываць, пакуль трывае бязбожны лад камунізму.

*

ВАТЫКАН. Перад Кангрэсам у Індыі быў раздадзены дар Папы Паўла VI бедным з амэрыканскіх запасаў пшаніцы, якую па ніzkіх цэнах закупіў за суму 100 тысяч даляроў. Апрача таго амэрыканскія біскупы паслалі ў Індыю лякарствы на 50 тыс. даляраў.

*

РЫМ. Памёр (5. X.) Генэрал аа. Езуітаў Ян Янсэнс. За яго часоў Езуіты выраслі ад 28-мі да 36 тысяч — у працягу 18-ці гадоў. Янсэнс быў 27-мы генэрал ад Св. Ігнацага Ляёлы.

На Ватыканскім II-ім Саборы езуіты маюць выдатных спэцыялістаў і экспертаў — Кард. Бэа, Де Любак, Рагнэр, Даніэлю.

*

РЫМ. Экумэнічныя пілігрымкі ў Ватыкане: 1) Англіканскі біскуп Др. Мэльвін із Стоквуд — 500 чал.

2) З Аўстраліі і Новай Зэляндыі: Англіканскі біскуп з Арноўд, з пілігрымкай. 3) Група каталікоў і пратэстантаў з Галінды пад кіравецтвам кат. сьвятара і прат. пастара.

Папа Павал VI ў прамове сказаў, што было-б пажадана, каб такія спробы сталіся трывалымі.

*

ШКОЦЫЯ. У Эдынбургу выданы пераклад Но- вага Запавету супольнымі сіламі каталіцкіх і пратэстанскіх вучоных (з грэцкага арыгіналу).

*

МАЛЬТА (300 тыс. жыхароў). У стал. горадзе, Ля Валетта, пачалі перакладаць на мальтанскую мову Стары і Новы Запавет — у 2 томах.

ФРАНЦЫЯ, гор. Мэтц. Высьвячаны на святара поўспараліжаваны інвалід — з аўта-катастрофы: нярухома сядзіць на крэсле і так служыць у шпіталі для хворых. Называецца Валентын Швэлер.

*

ПАЛЕСТЫНА. Заложаны спэцыяльны дом для бедных пілігрымаў. Называецца «Дом Абрагама».

*

СІЯМ. Падчас вайны тут быў прасльед Катал. Царквы: палілі сьвятыні, вязнілі сьвятароў і былі мучанікі за веру. Тут пануе буддызм. Але пасля вайны сітуацыя паправілася: прасльед паўстрыманы і нашая Царква ўжо цешыцца толерантнай. Найлепш разъвіваюцца катал. школы, перадусім Закону аа. Салезіянаў. 135 школаў прызнана дзяржавай. Дырэктар школы Св. Францішка Ксавэрага а. Гоміро дастаў за грамадзкую працу орден Белага Слана.

*

ЯПОНІЯ. Канфэрэнцыя біскупаў установіла — замест станавіцца на калені — паводле японскага звычаю — даваць адпаведныя, значыць, малыя і глыбейшыя японскія паклоны.

*

АФРИКА. КОНГО. Паміма вялікага няладу ў дзяржаве праца Катал. Царквы пакрысе разъвіваецца: ад 1960 г. выбудавана 14 новых сьвятыняў, пасвячаны 28 маладых сьвятароў. Памысна працујуць катал. школы.

*

ПАЎДЗ. АМЭРЫКА. ЧЫЛЕ. Найдзіўнейшая краіна на съвеце: вузкая паласа 4 300 кілям. даўжыні — горы Анды і акіян Пацыфік. У верасьні выбраны новы прэзыдэнт Эдвард Фрей з хрысьц-дэмакратый, якая моцна адхілілася ад правых і скланілася налева, абяцаўшы вялікія рэформы ў земляробстве і прамысловасці.

Бяды толькі ўтым, што ў Паўдз. Амэрыцы перад выбарамі ўсе шмат абяцаюць, а пасля выбараў не спаўняюць: тады нездаволеныя людзі зноў пачынаюць ревалюцию і край руйнуеца.

*

БРАЗЫЛІЯ: Расказывае а. Язэн Сельскі.

Прабываў у Бразыліі некалькі месяцаў у Misiі аа. Марыянаў, якія абаснаваліся ў паўночнай частцы.

Цэлае шчасце, што іхняе мястечка Ностра Сэнъёра да Глёрыя ляжыць на ўзвышшы — 300 метраў — вось паветра крыху съвяжэйшае. У іх рэчка ня вельмі аддаленая, але купацца, паміма гарачыні, ня прыходзіцца, бо напоўненая дзівоснай тропікай рыбай — невялікай, праўда, (як селя-

дзец), але надта кусьлівай: нападаюць, як злые сабакі, і могуць чалавека абрзыці да съмерці! Гадзінаў ня шмат, але кобра здараецца: яе ўкусы — съмяротныя.

Насельніцтва да 60-ці мільёнаў. Тэрыторыя 8,500.000 квадр. кіляметраў. Адна з найбольшых краінаў съвету.

У штаце Сэрджіпэ, у якім месціцца нашая місія, жыве народ перамешаны: словам, там яшчэ творыцца народ і цяпер нельга сказаць, хто яны, Мэтысы, мулаты, крэолы — гэта мешаніна індыйцаў, нэграў і белых — галоўна партугальцаў. Вось, здаецца, сям'я — белая, аж родзіцца дзіця чорнае, што поўчырвонае... Мова агульна прынятая — партугальская — ўжо крыху з бразылійскім дыялектам.

Рэлігія — каталіцкая, але аб гэтым трэба сказаць больш.

Найболышае гора Катал. Царквы ў Бразыліі — брак духавенства. Злажыліся на гэта розныя прычыны: адна з важнейшых, што прыездныя партугальцы ўважалі, што з індыйцаў і нэграў нельга браць у духавенства моладзі, бо яны занадта «млады» народ. Святароў прывозілі з Эўропы і даўней гэтага хапала. Але, як стала наядждаць эміг-

рантаў усё больш і ўсе яны стараліся забясьпечыць сабе кавалак хлеба, дык справы духоўныя пачалі аставацца занядбаныя — аж пачало тварыцца павортнае паганства: людзі рэлігійна нясьведамыя, а нават няхрышчаныя!

Вось-жа і нашая Марыянская Місія, хоць называецца вельмі прыгожа — «Нашая Паня ад Славы» (этага — Найсвяцейшая Дзева Марыя), то аднак працы там непачатая пушча, а місіянэрэў няма! Людзі наагул добрыя і прыхільнія: жадалі-бштысці ведаць аб Богу, а няма каму весьці апостальства: ёсьць і касыёлы, але пустыя, бо няма набажэнства — толькі мо' раз у год даедзе здалёку съярат...

Нават біскуп ня мае сабе памоцніка святара: сам ён і сакратар і пробашч і вікарый!

Так вось жаліўся калісъці Сам Гасподзь, кажучы: «Ніва — гатовая і для жніва — жоўтая, але жанцоў няма! Прасіце тады Гаспадара, каб паслаў больш жанцоў на сваю ніву».

Ах, які жаль, калі людзі бачаць, што съпелая, залатая пішаніца сыпецца, а ніхто не съпяшыць ратаваць яе!...

1. Holy Trinity Church in Druja, BSSR, built by count L. Sapieha

Друя — горад у Савецкай Беларусі, на берагу ракі Заходній Дзвіні, дзе ўпадае ў яе рака Другіка. Да II-ой Вялікай Вайны тут быў кляштар аа. Марыянаў пры касціеле Св. Троіцы. Падчас вайны ў 1944 касціёл быў пашироканы бамбекскай і спалены дах, але па вайне зара быў праведзены поўны рамонт праз руцных параахвіян, якія вельмі свой касціёл любілі. Аднак бязбожны ўрад кляштар разагнаў і касціёл абраўнуў на склад і ганебна зыняважыў, як відаць з залучанага здымку.

Аб лёссе Друі замесцім шырэйшы артыкул пасля Новага Году.

БАЙКІ

(паводле Крылова).

ДРУЖБА

Кацёл з гаршком падобну мелі службу,
Саюз і дружбу,
Пакуль кацёл раз нейкім съятам
Назваўся «Старшим Братам».

Гаршчок штодзённа ў горкім поце
У чорнай быў рабоце:
Варыў і бульбу, і капусту,
І крупнік, хоць ня тлусты.

Кацёл блішчыць — аж съвеціць,
Гаршчок качаюць дзеци. —
Гаршчок, хоць крыўду разумее,
Сваю надзею грэе.

Кацёл ў эккурсію сабраўся,
Гаршчок там збоку прывязаўся.
Кацёл ішоў з рэклямай —
У славе самай.

Гаршчок у дзень службы падножкам,
А ўночы быў пад ложкам. —
І вось гаршчок быў рад,
Што ехалі назад!

На тым грузавіку
Стаяў гаршчок ў кутку«
У ночы, да катла як прытуліўся,
Зусім разьбіўся.

Канец гаршка такі:
Прывезлі чарапкі.
А брат-кацёл, прыехаўши дамоў,
Іх выкінуў далоў!...

*

Якая служба,
Такая дружба:
На Брата Старшага дзівіся,
А блізка не садзіся!

КАМАР І ПАСТУХ

Пастух улетку спаў з надзеяй на сабаку,
А гадзіна у непазнаку
Так спрытна падпайзала,
Што пастуху над каркам съмерць стаяла!

Жалеочы, камар так смагла яго ўцяў,
Што аж пастух ускочыў, ўстаў —
Бах! правай гадзіну зацюкаў,
А левай камара загрукаў.

Слабы, як дужаму захоча прыслужыца,
Няхай баіцца,
Каб ня было яму з дабром,
Як з камаром!

ПАПЯРОВЫ ЗЬМЕЙ

(Песьня).

Зьмей папяровы
Пасьль абновы
Ляцеў-шыбаў за хмары.

Зь ім матылёчак
Ляцеў кусочак —
Ня мог зълящеца ў пары.

Зьмей кажа: «Стыдна!
Як ты агідна
Ляціш як ліст той з дрэва...»

«А я высока
Лячу далёка —
Направа, гэй, налева!

«І так прыгожа,
Як птушка Божа,
Як зь неба каралева!»

Матыль адкажа:
«Мяне ня вяжа
Ніхто, нідзе, ніколі.

«Цябе пускаюць,
Табой гуляюць —
Ты на шнурку, ў няволі!

«Зыйдзе ахвота,
Кінуць ў балота —
Жаль мне тваёй нядолі...»

Як ты мне міла,
Ты — радасьць, сіла,
Мая цудоўна воля!!!

Вінцук Адважны

З роднага краю. Вёска Даманавічы на Палесі

Вітання
Кальцік
Світлана!
Ільяна Боне
Новага,
Тагз.

З лісту у рэдакцыю

Вітаю аднаўленъне часапіса «Божым Шляхам» і зічу посыпеху — духовага адраджэння нашае Бацькаўшчыны. Я атрымаў нумары за сакавік-чэрвень г.г. Прышліце мне па-ангелску ў трох пасобніках раахунак на падпіску на тры гады, і я Вам паастараюся выслаць чэк праз мой Палітэхнічны Інстытут, дзе я працую. Некалі я быў падпісаўся на гэты часапіс у айца Гарошкі, але часапіс якраз тады і спыніўся выхадам. Дзякую.

Цяпер мяне цікавіць, што гэта за зацемка аб пісьменніку Ф. Дастаеўскім у часапісу «Вехі» за студзень 1964 г., як Вы падаеце ў хроніцы: З беларускае прэсы, на бач. 25 Вашага часапісу за траўень-чэрвень. Можа можаце той нумар «Вехі» высласць мне, а калі не, дык прынамся тую балонку з артыкулам аб Дастаеўскім.

З гары дзякую за тую фатыгу.

Хутка выходзіць з друку мая вялікая кніга ма-
стца-прозы «НА БЕРАГОХ ПАД СОНЦАМ». Спадзяюся, як выйдзе, даслаць Вам з просьбай, як мага шырэй апавесціць аб ёй беларускую эмігра-
цыю, каб распаўсюдзіць найбольш паасобнікаў і тым хоць часткава выручыць укладзенія ў яе вы-
данье грошы. Кніга будзе каштаваць у Амерыцы
и Канадзе 5 далляраў, а ў іншых краінах — роўна-
вартасць 4 далляраў. Кальпартэрам і распаўсю-

джвальнікам, вядомая реч, будзе дадзеная зыніжка на 20 працэнтаў. Выпісваць ужо можна праз выда-
вецтва:

Цісну руку рэдактара і выдаўца. Зічу памысь-
ных удачаў.

Ваш Уладзімер Глыбінны

14 верасьня 1964.

Дарагі Ойча!

Што там чуваць у Вас? Як здароўе? Дайшла да нас нядобрая навіна аб хваробе а. Чэслава. Усе Вы нам вельмі патрэбны. Працы тут ёсьць шмат. Людзі паслья перажытага шмат забыліся, але ёсьць яшчэ такія, у якіх раны прычыненыя немцамі яшчэ не зажылі і гэтыя вельмі пабожна трываюцца.

Нядайна быў я ў Варшаве, зайшоў да а. Віталіса (Хамёнка). Ен яшчэ мае сілы на выезды. Мы тут у Зялёнай Гары маєм некалькі тысяч наших, але з імі навязаць контакт немагчыма, бо ім забаронена з намі гаманіць.

Дарагі Ойча, мы штодня помнім аб Вас і молім Господа, каб захаваў Вас для Ягонага святога дзе-
ла. Вельмі яшчэ хацелася-б спаткацца і папраца-
ваць разам на Хрыстовай ніве, але на ўсё гэта Бо-
жая воля.

Мая сям'я ўся трудзіцца: хто робіць на хлеб, а
хто зьбірае навукі. Дзякую Богу, усе здаровыя і га-
дующца добра.

Хачу шмат напісаць, але бракуе часу. Устаю а гадз. 6-ай, або й раней, а спаць іду а 11-ай і ўсё не хапае часу!

Паручаемся ўсе Вашым малітвам.

К. Касібовіч

Зялёнай Гара.

23. IX. 64.

...купіў дачцы асенняе паліто. Жонка націскала, каб я сабе штосьці купіў, але я лепш — дачушцы, а сам неяк там перабядую зіму. У нас са здароўем таксама ня зусім добра, бо цешча хворая на сэрца і на цукровую хваробу, жонка наракае — штосьці долягае, а дачка — на нэрвы; а я, як вы ведаецце, пасяля тых войнэў і фронтаў, усё, як кажуць, выла-зіць бокам, дык толькі жартую, што зямля выцягне ўсё!

З фінансамі зусім дрэнна: у жонкі праца раптам урвалася — і так — як ні адно, дык другое. Але можа штосьці палепшыцца...

Маём да Вас вялікую прозьбу: пішыце да нас часцей.

Усе мы Вас вітаем сардечна і просім за нас памаліцца. Канчаем і бывайце здаровы!

Вашыя I... з Варшавы

(Увага Рэдакцыі: Характэрныя лісты прыходзяць з Усходу: каб хоць чым небудзь пахваліўся!).

Дарагі Ойча Рэдактар!

Сягоныня рана атрымаў Ваш цікавы ліст ды адразу адказваю. Выбачце, што доўга ня пісаў: паштоту ня было калі пісаць, бо шмат было працы, галоўна навука, ды рыхтаванье канцавога іспыту з фундамантальнай тэалёгіі, які я паспяхова здаў колькі дзён таму.

Аб сабе і сваіх працы магу коратка сказаць, што я цяпер у 6-ым сэмэстры тэалягічнай навукі ў Кенігштайнскай духоўнай сэмінары. Прада мною яшчэ два гады да канца бағаслоўскіх студыяў. Навука ідзе добра, хоць шчэ маю крыху цяжкасці дакладна выславіць сваю думку па-німецку. Дык і гэта з бегам часу прыходзіць.

У вольных ад навукі мамэнтах можна мяне знайсьці ў лясох, куды часта іду на прагулку. Кенігштайн — невялічкі горад недалёка ад Франкфурту — у горках гэтак званых «Таўнус-ах». Ваколіцы вельмі прыгожы. Горад заснованы 650 год таму. Яшчэ цяпер маём рэшткі таго часу — руіны замку, ды старадаўнія дамы, вузкія вуліцы і гэтamu падобнае. Клімат і паветра асабліва добрыя і здаровыя. Кенігштайн — гэта курорт.

Але люблю ня толькі прыроду, люблю такжа і музыку і сыпеў. І ў нашай сэмінарыі маю даволі нагоды практикаваць тыя здольнасці.

У нас тутака ёсьць 50 студэнтаў-клерыкаў. Яны пераважна немцы з усходніх паветаў. Аднак ёсьць і студэнты з іншых народаў. Маём двух з Індый, крыху мадзяраў, ды аднаго ўкраінца — старэйша-

га — 69 гадоў. Я — адзінокі беларус. Усе вельмі сымпатычныя і аказываюць пашану нашаму народу. Маю і нагоду на Багаслужбы нашага ўсходняга абраду.

Магчыма, што Вас асабліва цікавіць гэткі факт: мы маем тут прыгожы царкоўны хор, які сипявае ўсе літургічныя распевы славянскага абраду. Хор таксама сипявае нашае «Магутны Божа» па-беларуску і цяпер вучыцца пяцьць беларускія калядкі. Гэткі хор ёсьць жывым доказам любові маіх калегаў да ўсходняе нашае Царквы.

Магу сказаць, што я вельмі шчаслівы з нагоды вучыцца ў гэтай духоўнай сэмінарыі. Аднак я сам рэдка калі маю нагоду гаварыць сваій роднай беларускай мовай. Гэта крыж не малы. Чужынцы могуць быць сымпатычнымі і братэрскімі людзьмі, але хто-ж можа разумець беларускі харктар як не савія беларусы? Часта думаю аб сваім народзе. Што дзённа ідуць мае маленьні да Нябеснага Айца, каб бағаславіў наш народ, нашу Бацькаўшчыну. Малюся асабліва за моладзь, бо гэта прышласць народу.

Астаюся, шчыра адданы ў Хрысьце.

Ваш Р. Патры-Тамушанскі

ЗАЛАТЫЯ ДУМКІ:

Што паможа не напіваца віна, але ўпіваца гневам?

Св. Геранім

(З кнігі «Перад Божымі вачамі» — Аб малітве. — а. Gaston Courtois

ХРЫСТОС: Калі молішся, маліся са Мною!

Твая малітва нічога ня значыць, калі ня злучана з маю.

Лёгка маліцца са Мною: Я ня спыняюся.

«...каб у-ва ўсім славіўся Бог праз Ісуса Хрыста, Якому слава і сіла на векі вякоў. Амін». (З Св. Пятра 4,11).

Вы нічога ня можаце без Мяне.

Я нічога не магу без вас.

Разам маємо збавіць сьвет: разам маємо вярнуць супакой, ратаваць, аздаравіць, зрабіць Божымі. Ты сам з сябе — нішто і нічога ня можаш — але справа, да якой Я цябе клічу, вялізарная — гэта ёсьць справа ЗБАЎЛЕНЬНЯ ЧАЛАВЕЦТВА.

Тое, чаго ты ня зробіш, ня зробіць за цябе ніхто!

Як-жэ шмат ёсьць такіх, якія ня ўмелоць, ня маюць адлагі, або ня хочуць узънесьці вачэй да Бога!

Мы маємо маліцца за сябе, маліцца ў лучнасьці з усімі, якія моляцца, маліцца ад імя тых, што ня моляцца.

ДА ВЕДАМА ЎСІХ БЕЛАРУСАЎ, АМАТАРАУ ПРЫГОЖАГА БЕЛАРУСКАГА СЛОВА

Ужо выйшла ѹ прадаецца новая кніга беларускіх алавяданьняў і аповесьцяў «НА БЕРАГОХ ПАД СОНЦАМ», напісаных вядомым беларускім пісменікам і навукоўцам, Уладзімерам Глыбінным.

Праф. Уладзімер Глыбінны

Гэтую кніту мастакае прозы складаюць тры вялікія раздзелы:

I. Водгульле Бацькаўшчыны й чужыны

II. Амэрыканскія навэлі

III. Прыгоды Лявона Баровіча

Чытач абы якога веку знайдзе ў кнізе цікавы й памастацку апрацаўваны матар'ял для чытаньня. Дзеци будуть захапляцца дзіўнымі прыгодамі жартайника Лявона. Моладзь будзе з затоеным дыханьнем чытаць аб рамантыцы маладога каханья Ліны Бэрн, маладой Амэрыканкі. Аматар прыроды пройдзе з гэроем па берагох пад сонцам і сутыкнецца з дзівамі, разылітымі ў прыгажосці навакольнага сьвету. Уцякач з забранага краю знайдзе выяўленыне свае насталыгі ў абразах адтворанае ў творчым уяўленыні айчыны. Трагічныя сітуацыі гарманійна палучаныя тут з рамантыкай вандровак. Разнастайныя праявы жыцьця знайшли ў зборніку «НА БЕРАГОХ ПАД СОНЦАМ» адлюстрраваныне праз прызму душы й гарачага сэрца гэроў, іх жарсыцяў, мрояў і ўяваў.

Кніга каштуе ў Амэрыцы й Канадзе 5 даляраў, а ў іншых краінах роўнавартасць 4 даляраў. Выпісваць можна праз прадстаўніцтвы газеты «Бацькаўшчына», часопіса «Божым Шляхам», Беларускі Кіёск у Брукліне, сп. А. Маркевіча ў Канадзе, а таксама безпасярэдна праз выдавецтва:

Byelorussian-American Scientific and Literary Center

29 Mellon Avenue

Troy, N. Y., 12180

U.S.A.

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Сп. Д. А. у Лёндане: Вельмі дзякуем за прысланы артыкул! На наш клопат справа «Ў абароне памяці П. XII» ўжо апозыненая і цяпер мала хто цікавіцца і ўскашаць яе ня варта. — Затое просім даваць нам свае ўспаміны аб беларускіх сывятарох. Вы пэўна заўважылі, што мы пачалі друкаўца такія памяткі (Абрантовіч, Цікота, Шутовіч) і гэта-га ад нас дамагаюцца Чытачы.

Др. П. Г. Атрымалі. Дзякуем за спачуванье і за прысланыя весткі.

Сп. I. K. з Нью-Ёрку: Дзякуем за пісьмо! 10\$ мы палічылі за кніжкі і 1\$ за БШл. Прыйміце ад нас спачуванье ў непаводзінах і ў не здароўі фаміліі.

Др. Я. М. з Аўстраліі: Дзякуем за фото, якое ілюструе рэлігійныя адносіны ў нашых старонах. Дзякуем за ахвяру на «фонд» — £ 10.

А. Б. Чыкаго: Дзякуем за ліст і памяць аб наших патрэбах: мы адразу дагадаліся, куды накіраваць прысланае нам перад летам.

Пав. а. М. Урбановіч; Маріяна поліс, Конн. Цешымся, што вашае здароўе паправілася: просім пісаць да нас аб вашых падзеях і паводзінах.

Сп. Я. Ч. у Чыкаго: Вашую заўвагу мы прынялі да ведама і да сэрца: пастараемся паправіцца. Напішыце, калі ласка, у Рэдакцыю!

«Слайд», 1964, Лістапад-Сьнежань, н. 41 (7).

Прыгожая Калядная Песьня «НОЧКА ЦІХАЯ».
— Артыкул «Беларусы ў съятле праўды» Кс. Др. Я. Тарасевіча: гэта ёсьць простае, але вельмі паважнае разважаныне аб праўдзе. «Чалавек створаны для праўды... без яе яму жыцьцё ня ўзмогу».

«БЕЛАРУСКІ ГОЛАС». Каstryчнік, н. 121.

Моцны і лягічны артыкул: «Свяшчэнныя» граніцы... Вестка аб агульным сходзе Правасл. Царквы ў Адэляйдзе — ў Аўстраліі. У пастанове трапная зáявага: «Царква прабачае ўсім і заклікае яшчэ раз да съятыні Беларускага Народу».

«НАВІНЫ ЗБЕЛАРУСІ», 15 Каstryчніка 64. н. 16 (18). Нью Ёрк.

Тут даецца бесстаронны «Агляд савецкага друку», які паказывае штодзённае жыцьцё ў Сав. Беларусі. Асабліва моцным доказам зьяўляюцца парадаўнайчыя цэны найважнейшых прадуктаў у Маскве і Нью Ёрку.

Паводле савецкага камунікату: «Хрушчоў адмовіўся ад месца з прычыны хваробы».

Паводле амерыканскага камунікату: «Хрушчоў адмовіўса, бо ўжо сам пачаў верыць у тое, што гаварыў, а таварышы гэтага дальш съярпець не маглі».

*

У калгасе Чырвоны фартух выняткова было шмат вучоных людзей. Вось яны на зборцы пастаравілі, каб увесь калгас адрокся ад Бога: пачалі зьбіраць подпісы. Але стары пастух Захар ніяк не паддаваўся. Казаў:

— Калі вы ўсе разумныя падурнелі, дык пазвольце хоць мне дурному асташца разумным.

Дык мусілі яго так пакінуць.

ЛЕКЦЫЯ ГЕАГРАФІИ:

БЕЛАРУСЬ ляжыць у самым цэнтры-сэрцы Эўропы, але Эўропа аб гэтым ня ведае. А самі Беларусы ці ведаюць?

ЧАМУ на граніцы з Польшчай так часта паўтараюцца назовы «БЕЛЫ»? Белавежа, Беласток, рэчка Белая (прасякае Беласток), пасёлі Бельск, Бяла (Подляска)... Па рацэ Бобр ідуць вялікія лугі: нічога там «белага» ніяма, а называюцца «Белі».

КНІЖКІ Ў РЭДАКЦЫИ:

а. Я. Гэрмановіч — Успаміны — «Кітай-Сібір-Масква»

I. H. — Лемантар.

Вінцук Аважны — Сучасная Казка — «Князь і Лапаць»

Кс. К. Стэповіч — Голас Душы.

а. Леў Гарошка — Св. Еўфрасінія-Прадслава Полацкая.

Васіль Друя — Ты і Яна.

ЗВАРОТ ДА ПАВАЖАНЫХ ЧЫТАЧОЎ

РЭДАКЦЫЯ ветліва прыпамінае ДАРАГІМ ЧЫТАЧАМ, што першыя 2-3 нумары «БОЖЫМ ШЛЯХАМ» былі высыланыя як рэкламныя. Аднак значная частка нашых СУРОДЗІЧАЎ дабраахвотна прыслала аплату, зашто вельмі дзякуем!

Далей просім уважаць наступныя нумары «Божым Шляхам» як платныя і ласкава высылаць нам падпісную плату.

Грошы просім высылаць або на адрас РЭДАКЦЫІ, або на адрасы нашых КАЛЬПАРТЭРАЎ, як пададзена на вокладцы часапісу. — Хто высылае грошы ў лістох, ведама, крыху рызыкуе, але ангельская почта акуратна аддае лісты цэлья і наагул грошы тут не прападаюць.

Чытачы, якія перасылалі нам свае заўвагі, просьбы ці жаданьні, маглі заўважыць, што Рэдакцыя ахвотна прыймае да сэрца іх патрэбы і стараецца ўсё выканаць паводле магчымасці. За добрае слова і помач шчыра дзякуем! Мусімо адзначыць, што ў палітычных спрэчкі мяшацца ня будзем, на лаянкі не адказваем і артыкулаў палемічных прыймаць ня можам.

Жадаем упэўніць Чытачоў, што наш часапіс — пры Божай ласцы — будзе выходзіць бяз перапынку і без спазнення.

ДАРАГІМ ЧЫТАЧОМ жадаем ад Госпада Бога ўсяго найлепшага!

РЭДАКЦЫЯ «БОЖЫМ ШЛЯХАМ»

